

**SAJTÓSZABADSÁGRÓL
NÉZETEI.**

Egy

RABNAK.

1844.

**Párisban,
Amyotnál.**

OSZK

SAJTÓSZABADSÁGRÓL NÉZETEI.

Egy

RABNAK.

1844.
P á r i s b a n,
Amyotnál.

217853

E l ő s z ó.

Az írók előbb bevégzik nagy vagy kicsiny munkájokat, 's aztán készítik az előszót: én ellenkezőleg cselekedtem. E' folyó 1843dik évi April 10kén Pest megye teremében és az udvaron sok nép csődült össze, követválasztás vala. Közakarattal választák Radayt, és Szentkirályit. Ezeket tüstént megeskedték, hogy a' haza' boldogítására fordítják minden tehetségüket. Az eskü' szavai közül ezek különösen hatották meg füleimet: a' nemzet' szabadságát védelmezni fogják. Még nem olvastam, és nem hallottam kézzelfoghatóbb statyrát, mint az említett szavak. Hát van á Magyarnek szabadsága? Magyarországot különféle népségek lakják. Minden tekintetben legkitünőbb á magyar nyelvet beszélő népseg. Ezen magyar népseg' egy töredékének bizonyos privilegiuma van, 's ezt nemzet szabadságának nevezik. Ezen töredéknek képviselői országgyűlésre öszszegyűlnek, két, három évig lármáznak, 's nem tudják kivíni, hogy magyarul értekezzenek egymásközt, hogy az ábéczt magyarul tanulják, és szabadságról álmodnak. Elhatározám megmutatni, hogy á magyarnek szabadsága nem csak nincs, de még a' szabadság' eszméje sem született meg; mert midőn éj van, nappal nem lehet: a' censura éj, a' szabad sajtó - nap. Így született mege' napon az előszó; mi foglaltatandik a' munkában, még nem tudom, csak az akarat van meg lelkemben.

B e v e z e t é s.

Mai időben majd mindenütt a' politica van napi renden; minden egyéb háttérbe tolatik. És ez helyes; ez időkor a' nép' életének egyik leggyönyörűbb szaka, mellyben elveszett szabadságát visszazanyerni küzd, de éppen ez tanúsítja, hogy jelenleg szabadsága nincs, hanem csak lesz ha lesz. Mondják, a' szabadságért küzdeni szép dicső (tapasztalásból még nem tudjuk, mert nem küzdöttünk, ugyan is egy kis üres lárma, melly közé a' szabadság szó is vegyült, még nem küzdés) de a' szabadságot élvezni még dicsőbb; (nem volt részünk benne, tehát nem szólhatunk). Nem lesz helyén kívül itt egy kissé figyelemre méltatni, mit kell e' szó alatt: politika értenünk? Ha nem merjük kimondani, a' mit gondolunk, vagy a' miről meg vagyunk győződve, politikával élünk, ha nem bátorkodunk, vagy helyesebben mondva, ha gyávák vagyunk jogunkat egyenesen követelni, politikával élünk, ha-sat. Csak ezekből is kiviláglani látszik, hogy a' politika az igazság' helyét foglalta el. Veszedelemes időszak! Ha találtaik egy két férfit, ki az igazságot kimeri mondani, azt ügyetlennek tartják: nem politikus, nem statusférfit ugmondanak. Jog és szabadság gyávaságból eljátszva levén, ki ma azt meri mondani: attól, mit a' természetűl kaptunk, semmi emberi teremtés bennünket meg nem foszthat, nem politikus. Ha attól, ki az önhaszon' és okosság' törvénye szerint szabadságunkat, és jogainkat magára ruházni át elég ügyes vala, csak egy vonalnyi engedményt nyerünk, földig hajtva, magunkat, mély, jobbágyi alázattal megköszönjük; ez politika. Ki azt batorkodnék mondani: azon szabadság, azon jogok, mellyekből egy kis részt

viszszakaptunk, mieink valának; őseink gyávaságból áldozták föl; azokat mind vissza kívánjuk; még pedig nem is tartozunk megköszönni; mondom ki így szólna, azt nem csak politikusnak nem, sőt veszedelmes izgatónak, zendítőnek, tartanak; ez a politika. — Azok, kik a' nép' szabadságát 's jogait magoknak tulajdonították, az okosság szerint jól tettek; ha a' barom önként oda nyújtja nyakát, mértne hágjon rá? Ez ugyan nem szép, nem keresztényi tett, szóval nem igazság, mert a' mivelte ember még a' barmot sem kinozza, de minek ma igazság, midőn politika azt igen jól pótolja? A' XV dik zsoltár 2.verse ugyan azt mondja: „A' ki tökéletességben jár, igazságot cselekszik: és igazságot szól az ő szívében.“ de ki az ki tökéletességben jár? ma mindenki csak politikában jár. Azt hiszem a' szoltárista is csak vénségében mondotta ezt, mikor a' világ' gyönyörűségét kiürítette, 's előbb sok tökéletlenséget követett el maga is.

E' kort, mellyben élünk, átalakulás' korának nevezgetik; mintha bizony az ember valami selyembogárként kukaczból egyszerre bontakoznék ki. Az első ember óta maig örökös átalakulás volt, és tart addig, mikor az utolsó ember e' földi pályáról lelép. Azonban néha az átalakulás egy kissé nagyobb zajjal jár. A' teremtető illyenné alkotá az embert, hogy neme szüntelen fejlődésben legyen. Kik csak e' kort tartják átalakulás' korának, hatalmasan tévednek, 's az embert, küvetkezőleg önmagukat nem ismerik. — Fokként fejlődik 's tökéletesől a' természetben minden, fokként kell tehát minden népnek, úgy a' magyarnak is fejlődnie. Néha a' fejlődés akadályoztatik, de azért fejlődni meg nem szünik, hanem valami más irányt vesz. Így történt a' magyar néppel is. Hogy

a' nagyobb erő a' kisebbet legyőzheti, olly igazság mit senki kétségbe nem von, ha eszével él; tehát az erősebb az erőtlenebbet, ha érdekében van, fejlődésében is akadályozhatja: valamint más rézről a' hatalmasabb a' gyöngébbet, ha neki úgy tetszik, elő is segítheti. De meg történhetik néha az is, hogy az elősegítés fonakúl megy 's többet árt mint használ. Legalább nálunk így akar menni, azonban még nem megy.

Vegyünk valami növényt például. Ennek föld, nedv, melegség, és világosság szükségesei. Ha ezek a' természettől meg vannak, a' növény hatalmasan diszlik, csak a' gyomtúl kell tisztán tartani. De vonjuk el csak tőle akár a' meleget, akár a' nedvet, vagy a' földet, azonnal satnyúl, 's nemsokára elvesz. Öntözhetjük mi, ha nincs föld, vagy ha egyszer a' fagy beáll, el kell vesznie. Ha tehát a' növény' fejlődését siettetni akarjuk, csak úgy eszközölhetjük, hogy földét még mesterségesen is javítjuk, több nedvet adunk neki, 's üveg által még nagyobb melegséget bocsátunk rá, — de soha sem segítjük elő, ha az említettem lényeges megkívántatókból csak egy is hiányzik. Vegyünk egy embert, fiatal embert az az gyermeket. Ennek az Isten minden földi lényektől megkülönböztetőleg jogot és szabadságot adott. Ha tehát e' gyermek azzá fejlődjék ki, mivé kell, mire a' természet rendelé, joga és szabadsága el nem vonathatik tőle. Vagy ha nagyobb erő még is elvonja, a' gyermek soha sem lesz azon férfiúvá, mivé természeti joga és szabadságával birva, fejlődött volna; éppen úgy elsatnyúl, elhitványúl 's elvesz, mint a' növény a' neki szükséges meleg, vagy nedv nélkül. Így van az egész népekkel. Ha a' népnek természeti joga és szabadsága

még nincs, akármit mesterkélünk rajta, soha sem lesz, nem lehet azzá, mivé lennie kell vala. Ha legkényelmesebb fogházakat építünk neki, ha legüdvösb büntető törvényt alkotunk számára, ha selyembe és biborba öltöztetjük, ha minden tudományt tölcserrel fejébe öntünk, szóval akármit teszünk vele, rabszolga csorda lesz.

Az Isten némelly olly tulajdonságokkal ruházta föl az embert, mellyeket maga ha akarna is, nem rázhatja le, annál kevésbé képes őt más hozzá hasonló ember abból kivetköztetni, ilyenek, hogy: névelkedik, megéhezik, megszomjazik, lát, hall, gondolkodik, okoskodik, beszél, nösszül, akar sat. Mind ezek olly tulajdonságai az embernek, hogy természetével egyek. Még nem vetemedett ember azon képtelenségre, embertársának azt mondani: neked nemszabad úgy nőlni mint akarsz; benned nem szabad éhségnek támadni; neked csak úgy szabad megszomjúzni, mint én jónak látom; benned nem szabad nösszési vágnak támadni, vagy csak úgy támadni; miként én helyben hagyom; mondom nem találtatott ember ki illy szörnyű bolondságot mondani jónak tartotta volna. Azónban olly tébolyodottak csak ugyan találtatnak, kik azt mondják: neked nem szabad gondolkodni, beszélni, az az gondolatodat közölni.

Valamint a' megéhezésre szükségkép következni kell az evésnek, a' szomjúságra az ivásnak, az akarásra a' cselekvésnek 's. a'. t.: úgy a' gondolatra következni kell a' beszédnek. Ha tehát valaki a' beszédben akadályoztatik, az, épen olly rab, 's épen olly kevésbé szabad, mint az, kinek enni, inni, aludni 's. a'. t. nem szabad. Ebből azt hiszem eléggé világos, hogy censura akadályozván beszédünkben szabadok nem vagyunk 's a'

magyar nemes még is szabadnak hiszi magát. Boldogok az együgyűek mond az irás.

Természeti tulajdonságainktól, szabadságunktól, és jogainktól (mert szabadság nélkül jog nem képzelhető) megfosztva levén, nem azzá fejlődöttünk, mivé kellett volna. Mesterkélve fenállhatunk ugyan egy ideig, de létünk tartós nem leszen, nem lehet, miként, a' növényé nem, mellynek tenyészésére és életére megkívántatóknak valamelyike hiányzik.

Mig és a' hol censura van, addig's ott teljes szabadság nem létez. A' ki pedig hiszi, hogy van, fogalma sincs a' szabadságról.

A' censura története.

Az őskorban nem létezett censura. Gondolatot, érzést, tapasztalást szabadon közlött az ember nem egész a' 15dik század elejeig, midőn hatodik Sándor romai pápa 1496ban a' censurát ki gondolta; utána X Leo 1515 erősítette, 's nem sokára a' világi fejedelmek közül II Fülöp spanyol király követte. Mikor kezdődött nálunk, nem volnék képes megmondani, de bár mikor hozatott is be e' gonosz, a' magyar nemes szabadsága akkor megszűnt szabadság lenni, és gyalázatos privilegiummá fajult. Egyébiránt ha Adám hozta volna is be, és tartana maig, én legnagyobb jogtalanságnak mondanám. Hazánkban csak a' legújabb időkben emelkedett néhány szózat ellene. Illyenek a' barsi és gömöri e' tárgybani fölírások; Deseuffy Jozsef gróf separatum votuma, melly az 1790diki országos biztosság' véleményében jelent meg 1830ban. Illyen még: „Elnemfogult elmélkedések a' sajtószabadságról, a' sajtó megszorításról

és a' censuráról." Századunk 1840 évi 71 és következő számaiban.

Az említett országos biztosság sajtótörvényt javasolt, melly azonban életbe nem lépett; a' négy pontból álló törvény' tartalma ez:

1. Nem szabad olly munkát kinyomni, melly a' keresztény vallást sértené.

2. Melly Ő felsége' személyét sértené vagy a' nemzet' alkotmányát s' az igazgatást megtámadná.

3. Melly a' jó erkölcsöt rontaná.

4. Gyalázó és becstelenítő könyvek.

Végre mindenki előtt tudva van, hogy 1840 Budán a' törvény ellen censurai collegium állítatott fel.

Czélomhoz nem tartozik előadni, miként haladott más nemzeteknél a' censura, hol van szabadabb sajtó, minő sajtótörvények léteznek, csak azt mondom, szabad-sajtó a' szó' teljes értelmében sehol sincs, következőleg a' nemzetek kisebb nagyobb mértékben szabadságuktól 's így jogaiktól is megfosztvák.

Néhány vagyonosabb nemesnek magának volt 1790 körül sajtója, de csak egy kemény parancsolat kellett, 's a' sajtók megszűntek. Ez megint tanúsítja, hogy a' magyarnak szabadsága nincs, 's az úgy nevezett constitúciója nem egyéb mint nyomorúlt privilegium, mellyet az erősebb kormány csak addig tart meg, míg neki tetszik, 's azért tart meg, mert jogszerűség' színe alatt neki is igen hasznos. És ezt azon szempontból tekintve, hogy mindenkinek maga felé hajlik keze, épen nem kárhoztathatom. Hiszen a' népek szabadságuktól és jogaiktól megfosztottan nem fejlődhetnek azzá, mivé kellene: morális nagy nemzetekké, hanem nyomorúlt kal

márokká, kik előtt semmi szép, dicső nincs, csak az önhaszon. Ez politika, 's elromlott korunk' szelleme.

Birnak e' majd egykor a' nemzetek szabadsággal és jogokkal, még most nem tudni, a' később kor mutatja meg; én csak óhajtással és akarattal bírok, hogy egykor szabadok legyenek. Ha még soká így tart, attól félni, hogy a' romlottság orvosolhatlan lesz, 's e' fajnak (néhány egyént kivéve) előbb ki kell halnia, 's csak ezredek múlva támad új 's igazi emberi nemzedék, mert hogy az Isten olly hitványnya teremtetten volna e' nemzet, hogy soha se legyen képes fölemelkedni, nem hihetem.

Ha e' mostani emberekből még valaha dicső nemzeteknek kell lenni, az kétféleképp történik: vagy úgy hogy a' kormányok önként lemondanak azon szabadságokról és jogokról, melyeket a' népektől elraboltak; (de ezt politikájok tenni nem engedi, igazság pedig ott hol politika van, nem képzelhető) vagy pedig a' népek magok foglalják vissza. Ehhöz nem kellene egyéb csak akarat, de az a' baj, hogy a' szabadságától és jogaitól megfosztott népek olly valamivé fejlődtek, kik akarni nem tudnak.

Az embernek természetében van közlekedni.

Ki e' közlekedést gátolja, a' természet ellen bünt követel. Közlekedés nélkül nem volna társaság, nem volna fejlődés; az ember álaton felül nem emelkedhetett volna. Isten úgy alkotá az embert, hogy szüntelenül tökéletes üljön, de közlekedés nélkül a' tökéletesedés képtelenség volna. Erről a' józan ész nem hagy

kételkedni, de mivel józantalan emberek nagyobb számmal vannak, szükséges némellyeket elmondani.

Az Jsten maga közlé velünk lelkét. Agyagot vön, erejéből egy szikrát lehelt bele, 's lön élő ember; ez volt az első közlés. Azóta a' férfiú közli erejét a' nővel, és lesz belőle ember. Ez így van az egész természetben. Az ős erő közlődik más anyagokkal, és támadnak uj meg uj lények, élők 's élettelenek.

Az embernek sajátos közlési eszköze még a' beszéd; ezzel mennyire gyarloságunknál fogva a' nagy világnak kiseded részét ismerhetjük, semmi más teremtvény nem bír; ezt Isten csak embernek adá. De valjon mért adá, hogy némák legyünk? vagy csak azt beszéljük, mit a' kormány jónak tart? Főlebb már mondám hogy a' beszédnek a' gondolat után épen úgy következnie kell, mint éhezés után az evésnek. Ez az emberi természettől elnemidegenithető. Nézd a' kisededet, ha valami szokatlant lát, örömmel szalad [társaihoz nekik elbeszélni mit látott. Semmi sem képes lenne e' közlési vágyat elfojtani, mert hiszen ez természete, 's ezen természetét csak Isten volna képes megváltoztatni. Vizsgáld az ifjat, kinek valami uj tünt fel, meg nem nyugszik, nemnyughatik, mig azt barátjával, vagy szülőivel, vagy bárkivel nem közölheti; ha valamikép akadályoztatnék, a' vágy azon mértékben nőne, a' milly nagy volna az akadály; ezen át kell törnie; sőt álmában is elmondja; — ez természetében van, mellyel nem parancsolhat. Legyen öröm, legyen fájdalom mit tapasztalnia kellett, a' kebel le nem csillapul míg érzését valamelly emberlénnyel nem közölhette. Nézd a' férfiút, ki valamelly eddig isméretlent fődöz fel min-

dent végbe visz, csak hogy felfödözését közölhesse. E' vágy hozá létre a' sajtót. Legyen az embernek indító oka önhaszon vagy akármí, mindegy, de közölnie kell, mert természetében van. Sőt néha előre látja veszedelmét, kárát, de véleményét, 's meggyőződését azért közli. Tudjuk hogy vannak írók, (ámbar igen kevesen) kik minden haszon nélkül, magokat megerőtelve, áldozattal eszközlik munkájuk' kijöhetését, mert a' vágnak nem birnak ellene állni. De minek erről hosszasan beszélni? nem érzí-e mindenki magában, hogy nem közlekednie teljes lehetetlenség.

Minden tanítás, részvét, intés közlés által történik. A' nagyobb rész az úgy nevezett rendes tanítók önhaszonbúl, pénzért közlik tudományukat, de voltak és vannak férfiak, kik azt, mit tudtak, másokkal csupán azért közölték, mivel úgy szólva morális kötelesség parancsolta, belső ösztön készítette. Az üdvözítő Jézus azt, mit jónak tartott, másokkal közlöt, az embereket önhaszon nélkül tanította, pedig mit teszen egyebet tanítani, mint véleményünket, és meggyőződésünket másokkal tudatni? Miért irták az evangelisták Jézus' tanítását, ha közlekedni természetükben nem volt volna? Ők csak nem akartak a' könyvirásbúl élni. Az apostolok látták, hogy halálra kinoztatnak mint nagy mesterek, ha hitüket közlik, terjesztik, de azért meg nem szüntek közleni, tanítani. Socrates látta, hogy halál áldozata, leszen, ha egy istenről meggyőződését terjeszti, de azért más kép nem tehetett.

Szóval státust vagy társaságot közlekedés nélkül képzelni nem lehet. Midőn az első négy öt vagy tíz ember önbiztosítása végett társaságba lépett előbb, gon-

dolataikat kellett egymással közleniök, mert némán mint valami fajankók csak nem állhattak, különben egymással nem értekezve, társaság köztük nem támadhatott volna. Legalább én nem képzelhetem, lehet hogy a' sajtó ellenzői máskép is tudnak társaságot alkotni. Minden közmunka, törvény, vallás csak viszonyos közlekedés által létesülhetnek. Hogy közlekedni az embert természete üsztönzi, tanusítandják e' sorok is, melyek minden censúrának daczara napvilágra jönnek, sőt ha censura helyet szabad sajtó létezne, talán soha sem születtek volna.

Az embernek tökéletesülnie kell.

Ezt a' tapasztalás eléggé bizonyítja. Más szóval fejlődniekele. Tökéletesülnie kellene a' természetnek kiszabott örök törvénye szerint, de valami megfeythetlen esetnél fogva az emberen a' gyarlóság erőt vett, némelly ravaszabbaknak sikerült magokat a' gyarlók' vezéreikül, fejedelmeikül kiadni, és szabadságukat eltulajdonítani: a' népek elaljasodtak, és nem azon irányban fejlődtek, miként kellett volna, tehát csak némileg tökéletesedtek. De azon kívül, hogy az embernek természeténél fogva tökéletesednie kell, a' szent írás is bizonyítja. „Monda az Isten: Teremtsünk embert a' mi ábrázatunkra, és a' mi hasonlatosságunkra. Teremte azért Isten embert az ő képére,” Mózes 1 köny v. 1 rész 26-27 v.

Tehát hasonló volna az ember Istenhez? Mózes mondja, pedig neki hitelt kell adnunk, hiszen az ő szavai szent írásul vétetnek. Úgy de miben hasonlítunk hozzá? Testben nem, mert Istennek teste nincs, legalább még emberi szem nem láthatta, de a' vallás is tanítja: az Isten csupa lélek, tehát lélekre nézve hason-

lítunk hozzá. — Mózesnek jobban megkellett volna határoznia, hogy miként értette Isten a' hasonlatosságát? Valjon az első embernek lelke azonnal hasonlított-e teremőjéhez, vagy csak majd akkor lesz hozzá hasonló, midőn végetlenül fejlődhető tehetségeinél fogva lehető tökélyre fejlődendett? Az embernem már csak a' mi időszámításunk szerint is (pedig némely keleti nép hússzor több évet is számlálnak) hat ezer éves, és még nem mondhatnók, hogy az Istenhez hasonlít, inkább ragadozó állathoz. Azt kell tehát következtetnünk, hogy Mózes szavainak ez az értelme: az emberi lélek végetlenül tökéletesülhet úgy annyira, hogy egykor magához az Istenhöz hasonlít. Ha ez áll, pedig állnia kell, ha Mózes' szavait szentírásnak vesszük: úgy az, ki a' szellem vagy lélek' tökéletesülését bármiképpen, de főkép censura által akadályozza egyenesen az Istenséget támadja meg, annak teremősi törvénye ellenszegül 's emberi természetünket akarja lerontani. Ám tegye ha hiszi, hogy a' természettel megbirkózhatik. De én azt hiszem, ha képes is egy ideig a' szellemi tökéletesülést akadályozni, végre csak ugyan még is megtörik gyarló emberi ereje.

Még más bizonyítványa annak, hogy az embernek tökéletesülnie kell. Jézus a' hegyen tanítván a' népet, mondja: „Legyetek tökéletesek, mint a' ti mennyei atyátok.“ Máténál 5r. 48v. Ha az ember nem úgy volna teremőve, hogy fokenként és szünet nélkül tökéletesülhet, képtelenség volna Jézusnak fölebbi mondása. A' legyetek ige jövendőt fejez ki. Ha akkor már azok, kiket Jézus tanított, tökéletesek voltak volna, így kellett volna magát kifejeznie: maradjatok tökélete-

sek, mint menyneyi atyátok. De nem is lett volna szükség őket mint tökéleteseket tanítani. Továbbá ha az ember tökéletes volt volna kezdetben, nem kellett volna megváltónak születnie, hogy a' romlott embereket jó útra vezesse, mert a' tökéletes ember rosztat nem tesz, nem tehet, hiszen már akkor Isten' képe.

Úgy hiszem ezekből világos, hogy az ember kezdetben nem volt tökéletes, és hogy most sem az, de hogy egykor majd lehet, természete mutatja, 's Jezus' mondasából is erősíthetni, mert ha az emberben nem volna tehetség mindinkább és inkább tökéletesülhetni, képtelenség lett volna Jezustól azt mondani: legyetek tökéletesek, tudnüllik olly valamit kívánt volna embertől, mire képtelen. — Megmutatám, hogy az embernek természetében van közlekedni, gondolatait közölni, bebizonyítám, hogy az ember úgy van alkotva, hogy szüntelenül tökéletesüljön, 's ha e' kettőben valami, vagy valaki gátolni bírja, bizony akkor az ember nem szabad.

A' censura legnagyobb bűn.

Akár egyes ember gyakoroltása, akár a' népnek hatalmasabjai tartják fen a' censurát, eredménye mind egy. Nincs tett, melly mind a' természettel, mind a' keresztény vallással homlokegyenest ellenkeznék mint a' censura, mi a' főlebbiekből kiviláglik, tehát nincs is bűn, melly vele nagyságra mérközhetnék.

Nem könnyen lehet valami kimerítőbbet mondani mint ez: legyetek tökéletesek mint menyeyi atyátok; ez mind a' nevelésre mind a' vallásra nézve mident magában foglal, mi szép, nagy, szent, és dicső van. Isten pedig eleve az embert olly természete-

tűvé alkotá, hogy tökéletesülhessen, sőt akarja, hogy tökéletesedjék; lehet e' hát valami gonoszabbat gondolni, mint a' censura, melly azt mondja: nem szabad tökéletesednetek? Egyes embert büntelen megölni, igaz nagy bűn, de hiszen így csak teste öletik meg, lelke fenmarad, ha hiszitek vallástok' tanait, ha pedig nem hiszitek, és mégis a' vallást akarjátok a' censura által sértetleníteni: akkor álnok farizeusok vagytok, és képmutatók, pedig az irás mondja: „Jaj nektek képmutató irástudók, és farizeusok; mert megdézsmáljátok a' mentát, a' kaprot, a' köményt, és elhagyjátok, a' mi a' törvényben fő dolog volna, az ítéletet, az irgalmasságot, és a' tökéletességet, ezeket kellene cselekedni.“ A' censura nem egyes embert öl, hanem az egész emberiség' lelkét öli, legalább szándékozik ölni, de testileg is milliókat öl mert ki képes fölszámlálni, hany ember lett a' censura által elnyomott jog, és szabadság nélkül nyomor' áldozatja?! Bizony bizony mondom az ember esze el áll, ha meggondolja, mennyire sülyyedtek a' népek midőn ők magok fizetnek, magok adnak katonát a' zsarnok' kezébe, hogy őket nyomja.

És mitgondol az olvasó, a' zsarnokot okozom-e vagy a' népet? Ez utósót, mert a' hol szolgál lélek nincs, zsarnok nem támadhat.

Nem akarom állítani, hogy a' censurát mindenütt rossz szándékból hoztákbe, de hol a' legbölcsebb fejedelem, ki épen szabadsajtó nélkül képes volna legjobb szándékkal is azt vinni ki, hogy a' censura csak olly közlést nyomjon-el, melly a' polgári társaságra valóban veszedelmes, 's minden józan polgár maga is a' könyvből kitörülne? Hogy tudhatja meg szabad sajtó nélkül

a' jó fejedelem, milly gyalázatosan élnek vissza fenséges nevével a' gyarló censorok?

Azonban csak valljuk meg, tartozkodás nélkül, még két fejedelmen kívül (porosz Fridrik és II József) allig tudunk valakit említeni, kik a' censurát csak jó szándékból gyakorlották volna, sőt még e' kettőnek is elég személyes gyarlósága volt.

Nem nem, a' kormányoknak nem az célja, hogy censura által a' vallást, a' moralitást oltalmazzák, hanem hogy a' nép fel nevilágosodhassék, hogy vele baromként bánhassanak. Vallásuk nints, mert ha volna az Isten és természet' törvénye ellen a' tökéletesedhetést censura által nem akadályoznák.

Álatyáik ők a' népeknek, kenyeret, legfőlebb még egy kevés húst és sört adnak nekik; az az anyagi jóllétüket színlík elősegíteni, de tudniok kellene, hogy: „Nem csak kenyérrel él az ember, hanem Jstennek minden ígéjével, melly az ő szájából származik.“ Máté 4. r. 4. v. Valóságos anyagi jólét lelki eledel nélkül nem képzelhető: csak a' barom elégszik meg csupa szénával.

Keményeknek fogják sokan szavaimat találni, de igazat mondok; pedig a' szentírásban van „Kedvesek legyenek a' Királyoknak az igaz beszédek; és az igazmondót szeresse a' Király. Példb. XVI. r. 13 v. Ha nem igazat mondok, czáfoljátok meg beszédemet; akkor az, mit én hittem és tartottam igaznak, megsemmisül, 's a' mit ti állítotok, lesz az igazság. Ha könyvemet confiscáljátok, azt nem tekintem czáfolatnak, sem senki a' világon. A' vágyat gondolatimat közleni soha sem fogjátok eloltani; mert azt Isten önté belém, ki hatalmasabb nálatok. „Halljátok meg figyelmetesen beszéde-

met, és a' ti füleitekbe vegyétekbe, a' mit mondok. Mert ha az én dolgomat igazán megmondandom: jól tudom, hogy én igaznak találtatom.“ Jóh. 13. r. 17-18 v. Mind addig béke és üdv az Jsten' földén nem leszen, míg csak egy is oly hatalmas találtatik, ki a' nagy Jsten' remekművének az embernek más irányt akar adni, mint a' mit neki teremője adott. Az ég és föld előbb elmulnak, hogy sem emberben a' vágy megszűnik, gondolatát minden eddig kitalált eszközök által küzleni. Egyik ember' ágyában előbb kezd világosodni mint másikéban, de világítani fog másoknak, és világítania kell, mert megvan írva: „A' gyertát is nem azért gyújtják meg, hogy a' véka alá rejtsek, hanem hogy a' gyertyatartóra tegyék, és fényljék mindeneknek, kik a' házban vannak. Máté 5 r. 15 v.

Azt hiszem, ezekbűl kiviláglik, hogy a' censura legnagyobb bűn, de ha ki nem világlanék is, minden józan tudja. Ti, kik a kormánynál vagytok, 's a' censurai gépet mozgatjátok, bűnnek veszitek, ha valaki nem bőjtől, ha szentegyházba nem megy hā káromkodik, ha részegeskedik s. a. t, holott ez által senkinek, sem embernek, sem Jstennek nem vét; de bezzeg bűn ám censura által a' szabadságot és jogot elnyomni, 's így milliókat szegénységre kárhoztatni. Szülőknek és előljáróknak nem engedelmeskedni bűn, álitjátok; én is azt mondom, ha a' józan észszel megegyező tövény' szellemében parancsolnak; de micsoda bűn ez ahhoz képest, midőn, önkényleg behozott censura által a' törvényt tapodjátok? Ti mondjátok, 's én is mondom: bűn valakit megtámadni, 's vagyonát elrabolni, de mi e' bűn ahhoz képest, midőn egész nemzeteknek minden boldog-

ságot elraboljátok, mert van-e' jog és szabadság nélkül boldogság?

Bizony mondom a' melly nemzet ezt orvosolni nem képes, az szentségteleníti a' szabadság' nevét. És a' melly nép nem arra törekedik mindenek előtt, és minden erejéből, hogy tökéletes szabadsága legyen, hanem minden áron csak a' kalmárok' bálványát akarja fölállítani: az nincs hivatva szerepet játszani.

*Szózatok a' sajtó-szabadság mellett,
's a' censura ellen.*

Sok szép szó elhangzott a' pusztában, és még talán több fog elhangzani, a' nélkül, hogy a' censura megszünné, mert ahhoz nem csak szó, hanem erős akarat és tett kívántatik. Jgen de szép tettekre képes férfiak csak a' szabadság' honában teremnek, néha azonban a' nagy nyomatás közben is. Hány ember ijedt vissza, midőn felülről rárivalkodtak? de vannak itt, ott erősebb idegűek, kik az igazságért mind halálig megküzdének, mert isteni vallásunk nagy mesterének szavai lelkesítik, ki a' hegyen tanítva mondá: „Boldogok a' kik éheznek és szomjúhozzák az igazságot, mert ők megelégtetnek.“

Porosz Fridrik mondá: „Müszte man nicht verrückt sein, um sich einzubilden, die Menschen hätten zu einem ihres Gleichen gesagt: Wir erheben dich über uns, weil wir Slaverei lieben, und geben dir Gewalt unsere Gedanken nach deinem Willen zu leiten?“ Blackstone egy híres angol jog tudós az angol törvényekről szóló commentárban így nyilatkozik: „A' sajtó szabadság valamelly szabad statusnak lényével leg szo-

rosabb öszszeköttetésben van. Minden szabad férfiúnak kétségbe hozhatlan joga van gondolatit a' közönség elébe terjeszteni; ezt megtiltani, annyit tesz, mint a' sajtó szabadságot lerontani, minden gondolat' szabadságot előítéletekre, 's egy magány ember' önkényére bizni.“

Veleker, Staats-Lexionban: „A' censura és a' sajtószabadság' lerontása, különösen pedig a' napi eseményekről szóló hirlapok és röpiratokra nézve a' polgári és politikai szabadságnak legnagyobb sérelme.“ Egy névtelen, következő czimű munkájában: „Über Preszfreiheit und deren Gränzen zur Beherrschung für Regenten, Censoren, und Schriftsteller“ mondja: „Az embernek szabadsága van minden fölött ítéletét kimondani, mi a' természetben van. Ezen szabadság nélkül minden inkább volna az ember, csak ember nem. A' felvilágosodás boldogság, de felvilágosodhatnie a' gondolatoknak szabad közlése nélkül? A' felvilágosodásra ezek kívántatnak meg. 1) hogy az ember maga gondolkodjék. 2) hogy az ember eszét maga használja. 3) hogy az ember mindenütt a' maga szemeivel lásson. — Azon igazság mit az ember maga ismer annak, a) erősebb, b) biztosabb, c) tartósabb, d) megszeretteti az igazságot. — Azt közleni, a' mit tudok, a' természet kényszerit; minden ember érzi magában ez ösztönt. Úgy vagyunk vele, hogy midőn valami új igazságot fődözünk föl, mintha szívünk meg akarna repedni, ha azt másokkal nem közölhetnők. Jsten ezen eszközt választá az emberiség' boldogítására. De hogy is volna másképp lehetséges? Mellyik jogát sértené meg az embernek, ha a' könyvben istentagadás volna is? Akadályozza-e az illy munka az embert abban, hogy éljen; hogy lé-

lekzék; hogy beszéljen; hogy közlekedjék? Hiszen senki sem kényszerítetik azt olvasni. — Minden gondolkodó és érző lényeknek legdrágább kincse a szabadság. Ezzel birni boldogság, nélküle nyomor. Szabadság nélkül minden örömök és javak megkeserednek. Add az ifjúnak Krösus' kincseit, a' világnak minden hatalmát és méltóságát; helyezd őtt Sardanapal' kéj-özönébe akarata és önválasztása ellen: sorsát átkozni fogja.“

Welcker a' badeni jegyző könyvnek a' sajtóról szóló tractátusából ilyeneket közöl: „A' szabad szólás tartá meg a' trónokat, 's tartá fen a' békét, midőn olly szerencsétlen rendszabásokhoz nyulni a' fejedelmeket nem engedé millyenek a' Stuartokat és Bourbonokat a' trónról kétszer leverték, 's nyaktilóra vitték, Portugalliában és Spanyolországban azon despotismust alapítak meg, mellynek következése szinte revolutio, és trónfosztás volt. Nem, a' szabadelműek és a' szabad szó mindig fentartják a' hitet, hogy a' törvényszerű rend fen fog állani. Az ő szabadelmű törekvésök az, melly az ellenhatásnak és revolutiónak utját állja. — Mint tudva van, nem a' szabad sajtó, hanem annak elnyomatása okozta Francziaországban, Spanyolországban, Portugalliában, és olaszországban a' revolutiókát. — — Így tudjuk mindnyájan, hogy a' Júliusi revolutio' következtében Németországban-is békétlenségek támadtak, 's pedig nem ott, hol szabad sajtó vala, hanem hol az elnyomatott. — — Még mindnyájan örömmel emlékezünk ama boldog időre, midőn Badenben a' szó szabad vala, hol eleinte tényleges aztán törvényes sajtószabadság uralkodott. Örömmel emlékezünk rá, hogy azon időben,

és mi előtt azon szomorú hang megkondult, hogy a' sajtótörvény eltörültetett, az egész országban törvényesség, a' fejedelemiránti hűség, és rendszeretet jelentkezett. De tekintsünk Európá minden népeire! Nem a' szabad szólás-e mindenütt az, mi a' békét megalapítja és csodálatosképen fentartja? (Itt a' protocoll nagyon téved, midőn azt hiszi, Europa' minden népeinél van szabad szólás. Sőt én azt mondom egynek sincs.) Nézzük Belgiumot, annak élénk ingerlékeny népét. — Ott éppen azon országban, melly revolutiói vulkánon alapul, de népfelség van, a' legkorlátlanabb sajtószabadság uralkodik, a' nélkül, hogy egyetlen egy sajtó pör adta volna elő magát. — — A' szabad sajtó Kolumbus' tojása; ez oldja meg a' kérdést: miként lehet szabadságot, békét, és polgári rendet egyesülten fentartani. A' szabad sajtó az, mi békes uton vezet a' miveltség' magas fokára és szabadságra: ellenben annak elnyomátása az, mi tyrannismust és revolutiót teremt.“ Ezen tractatus így fejeztetik be: „Ne tartson engem senki azon szökkeblűnek, ki azt higye, hogy a' szabadság végre is elvesz. Nem, valamint meg voltam arról győződve hogy a' rhénusi szövetségből támadt despotismusnak meg kell buknia, hogy Francziaországban az idegen szuronyokkal eszközlött restauratio fen nem állhat, 's hogy Spanyolországban és Portngalliában az elnyomott szabadság örökké porban nem marad: éppen olly bizonyosan tudom azt is, hogy a' mi nagy német hazánkban a' szabadság győzni fog. De úgy fog-e győzni, hogy fejedelmi házaink fenmaradjanak, vagy pedig véres revolutiónak zajos útján, vagy végre idegen hatalmak' beavatkozása által? Győzedelmeskedik-e szabad sajtó által kiegyen-

getett reform' útján, vagy győzedelmeskedik a' felforgatás útján, hová az igazságnak elnyomtatása vezet, ez a' kérdések' kérdése.“

„Minden status-mond „Herzberg 2dik Fridrik' ministere, mellynek tettei bölcseségen, erőn, és jogoságon alapulnak, nyilvánosság által mindenkor nyer; nyilvánosság csak azoknak veszedelmes, kik homályos és alattomos utakon járnak.“

Fox: „Minden sajtók által sem lehetne azon jótéteményeket leírni, miket az emberiség a' szabad sajtónak köszön.“

Welcker: „Azok, kik a' censurát csak azért ohajtanák, hogy csupán a' rosztat nyomja-el, bolondságot kívánnak, mert sajtó-szabadság nélkül soha sem tudhatni ki a' rosztat.“

Scheridan: „Adjatok bár a' ministereknek egy lekötelezett felsőházat, adjatok neki egy megvesztegethető 's hajlékonyalsóházat, engedjétek-át nekik minden hivatalok' betöltését, s' bizzatok rájok a' nemzeti kincstárt: de hagyjátok meg nekem a' sajtó szabadságot, ezen emeltyüvel halomra döntöm a' megvesztegetés egész épületét, 's romjain a' nép' jogait 's szabadalmait építen-dem föl.“ A' mi törvényhozóink egy kissé megfontolhatnák e' mondást, de általában minden publicistáink tanulhatnának belőle, főkép azok, kik az egymásutánt szüntelen emlegetik. Az egymásutánról talán más alkalommal.

Rotteck: „Minden értelmes nép minden próbát a' sajtószabadság' elnyomására, mint annak kinyilatkoztatását, hogy a' nép jogatlanná fog tétetni, az iszonyat-

nak sikoltásával fogad, 's készül legszentebb palládiumának védelmére minden jogszerű eszközökkel."

De minek tekintélyekkel állni elő, hiszen épen a' tekintélyeknek vagyunk rabjai. Félre tehát itt minden auctoritással, a' józan észet kérdezzük meg, ez biztos úton vezet.

Lehet-e még is eset, hol a' censura üdvös?

Az én eszem, nem képes olyat gondolni, tehát erről nincs mit szólnom.

Ha latszik is, hogy gyakorlatban, vagy, inkább a' politikai világban néha még a' legliberálisabb férfiak is jóvá hagyják, midőn egy vagy más vélemény elnyomatik, azért nem következik, hogy a' censura azon esetben üdvös; mert ha azon elnyomott vélemény el nem nyomva okozott volna is valami bajt, más részről azon okozott baj nagytanúságul lett volna, melly tanúság kétségen kívül többet fogott érni, mint az elhárított baj. — Mit a' sajtó által a' szabad ember vét, azt ugyan azon sajtó által másik szabad ember jóvá teszi. — Ha egyiknek véleménye rossz vagy ártalmas, a' másike jó, ez a' sulyegyent, a' középet örökké fentartja. — A' censura azért sem állhat fen, mivel a' mit ma eltilt, holnap vagy holnapután megengedi, tehát nincs igazság' alapja. — A' Censornak ha megengednők is a' censura' hasznosságát, az egész nemzet közt legtudósabbnak, legnagyobb értelműnek kellene lennie, hogy minden munkát igazságosan censuráljon, de miként tudhatni meg szabad sajsó nélkül hogy ő a' legtudósabb ember? — Hogy a' vélemény mit nem csak a' censor, hanem sok más is rosznak tart, valóban rossz-e, nem tudhatni meg, csak akkor volna az rossz, ha a' társa-

ságnak minden értelmes tagjai annak tartanak; de igazán véve a' vélemény nem is lehet magában rossz, mert még nem ártott senkinek, mivel nem volt közölve; sőt közölve sem olyan az mint valami méreg; mert ez azonnal megöli azt, ki beveszi, de a' véleményt ha beveszi is valaki; azért semmi baja sincs. — Nem az veszedelmes a' társaságnak, vagy kormánynak, mit nyilván kimondunk, hanem az, mit aláttomban forralunk, tehát a' censura haszontalanság. — Az ember szabad, de szabadságát csak nyilatkozványa és cselekedete által üntetheti ki; ha ezekben a' censura gátolja, nem mondhatja magát szabadnak. — A' censura sem földi sem menyei boldogságunkra nem szükséges, mert én azt hiszem, az ember nem boldoglehet valami meghatározott forma szerinti religio nélkül is. Hiszen ehhez tiszta lelkieméret, és egészség kívántatik csak, már pedig lelkieméretem nem a' religióból, hanem jó cselekedetemből ered. Tekintsünk csak körül, az ember nem azért dolgozik, hogy menyországba jusson, és hogy pokolba ne száljon, hanem mivel természete úgy kívánja, mivel élnie ruházkodnia, 's néha mulatnia is kell. — Ha az emberi társaság magának oktanul censura által eszét meg nem köti, hanem szabadon fejlődik, nem lesz ok félni a' veszedelmes könyvektől, mert a' kifejlődött, kimívelt emberi ész csak jó könyveket szül, és ha még is találtatik egy két gyarló, azokon csak sajnálkodni fog a' társaság. — A' censurának semmi köze a' valláshoz; a' religio' dolgában magára kell az embert hagyni, eszének szabad menetelt kell engedni majd csinál ő magának religiót. De ki is hatalmazott valakit föl, vagy ki tette valakinek kötelességére, hogy az én menyei

boldogságomról gondoskodják? Hát mire adta volna Jsten eszemet, azért hogy hasznát ne vegyem? — Az egészben mit vallásnak mondunk, fő dolog a lélek' halhatlansága; erre senki meg nem taníthat, magának az embernek tulajdon ereje által kell azon eszmére vagy igazságra fölemelkedni; szóval én nem képzelhetek esetet, hol nekem a' censura akár földi, akár égi boldogságomra segéd kezét nyújtana.

Mit mond a józan ész a sajtóról?

A' valódi józan ész ugyan mindenütt és mindenkor egyet mond, tudnillik, hogy: ember embertől azt meg nem tagadhatja, mit neki a' természet adott, de mivel az is, józan észszel áll elő, ki a' censurát gyakorolja, e' tárgy iránt tehát előbb tisztába kell jönnünk. „Hogy a' hatalmas a' gyöngébbet szabadságától megfoszsza, érdeke hozza úgy magával, márpedig a' józan ész tanácsolja, hogy kiki tulajdon érdekében munkálkodjék,“ mond a' hatalmas, ki a' gyöngébbet elnyomja. Csak ebből is kiviláglik hát, hogy a' józanészt ezer meg ezerfélekép, kiki a' maga haszna, és érdeke szerint magyarázza, módosítja. De kérdezzük, józan ész-e az, midőn valaki mondja: neked nem szabad beszélned, vagy csak úgy beszélned szabad, mint én akarom. Az igazi józanész azt mondja: hogy az illy kíváнат, bolond kíváнт, tehát nem józanész sugja. Másik azt mondja: ti azért vagytok, hogy az igát húzzátok, hogy nekem izzadjatok; nektek nincs jogotok hanem csak kötelességtek irántam; én úr vagyok, ti pedig szolgák, ezt sugja nekem a' józanész, mert azt csak senki sem tagadja, hogy könnyebb úrkodni, mint szolgailag a' jármot húzni. Az

igazi józan ész megint azt mondja, hogy ez nem józan-
ész szerinti cselekedet, hanem zsarnoki önkény volna.
Igy lehetne a' példákat végetlenül folytatni, — 's min-
denkor minden tétova nélkül azt felelnők rá: az nem
józanész. Tehát kell valami olyannak lenni, mit min-
denki jóvá hagyni kénytelen; igen, valamint ezt nem
tagadhatja képtelenség nélkül senki, hogy kétszer ket-
tő négy; épen úgy van a' józanészrő nézve is vala-
mi olly biztos — de mit bonyolítgatom a' dolgot; a'
józanész maga az örök igazság. Épen ez nem enge-
di, hogy kétszer kettő ne négy, hanem öt vagy más le-
gyen. Ez azon rész, melyet Isten belénk lehelt. Ha
tehát beszédem' folytában néha igazság, máskor jó-
zanész kitételt használok, ezeket az olvasók synoni-
mumoknak vegyék, mert én a' kettőt nem birom meg-
különböztetni. A' józanész szerint egyik ember csak
úgy teremtménye Jstennek, mint a' másik. Egyik a'
másik fölött elsőbbséggel nem bir, mert az Jsten csak
egy embert teremtett; millyenné alkotá az elsőt, ol-
lyann a' többi mind, ki tőle származott. Mig tehát va-
laki azt be nem bizonyítja, hogy egyiknek több sza-
badságot kölcsönözött Jsten, mint a' másiknak, addig
a' mellett maradok, hogy az emberek egyenlő szabad-
sággal birnak.

E' szerint azt mondja a' józanész, hogy az em-
ber minden tőle kigondolt és kigondolható módon köz-
lekedhetik, beszélhet, írhat, gondolatit, véleményét,
meggyőződését közzé teheti, mert nincs más nagyobb
jogokkal a' természettől ellátott ember, ki őt akadályoz-
hatná. Vagy ha van, bizonyítsa be, mikor, kitől
kapta; mutassa elő az oklevelet, melly Istentől van ne-

ki adva, de azt is bizonyítsa meg, hogy az Istentől van. Ha képességet is szerzett valaki magának, házában mindenki sajtót állíthat, és nyomhatja irományait. Ha a' földnek minden lakosa kivülem azt mondaná, hogy ezt tennem nem szabad, én mindnyájának ellenében állítanám, hogy szabad; állítanám hogy ehhez teljes jogom van. Mert azért, hogy az egész világ ellenkezőt mondana, az én természetem, következőleg a' természettől kapott jogom és szabadságom meg nem változott.

Hogy a' nagyobb erő és hatalom ebben gátol meg szünt-e azért természeti szabadságom és jogom? Nem. Az igazság, ha bár millió esztendeig elnyomatnék is, azért meg nem szünt igazság lenni. Az apa idősebb mint fia, ez igazság. Ha ezt valaki nem engedné kimondani, azért megszünt volna-e igazság lenni? Hogy a' romai pápának, és akármellyik császárnak nincs több joga természettől mint a' lámpagyújtogatónak, ez igazság, 's ha nem engedné valaki kimondani, azért nem volna-e igazság? — vagy igen.

Hát azt gondoljátok-e ti, kik a' szabad sajtót veszedelmesnek hiszitek, hogy ti bölcsőbbek vagytok mint az Jsten? Hiszen ha a' szabad sajtó az emberiségnek veszedelmes volna az Jsten nem illyenné alkotta volna az embert, a' millyen, hogy a' sajtót feltalálhassa, hanem ollyanná teremtetten volna, hogy a' szabad sajtónak eszméje agyában soha meg ne születhessék. Ezt mondja nekem a' józanész. Nektek nem tudom mit mond. Vagy is inkább nektek is azt mondaná, csak hogy még homályos szemetek nem nyílt meg annak látására, vagy pedig erővel elakarjátok nyomni. Mert hiszen, fájdalom igen is tudva van, hogy a' lelkiesméretet sokan

elnyomják, pedig a' lelkiésméret nem más mint az igazság, csak hogy más szavakkal kifejezve.

Ti állításomat vakmerőnek, sőt némellyek képtelennek fogjátok mondani, de eljő az idő, el kell jönie, midőn állításom teljesedésbe megy. Mert az Jsten hiában nem veté el a' józanész' magvát az agyakba, annak ki kell egykor kelnie, viragoznia, és megérnie. Ha e' mostani romlott nemzedékek előbb elmulnak is, de marad néhány példány, mellyek e' nemet fentartják, és egy nemesebb vérű utókor' kezdeteül szolgálnak.

Nem a' sajtó elnyomóiban látom én a' veszélyt, hanem a' mostani gyáva népekben magokban. Mert ha valamiképen sikerülne is a' sajtó' ellenségeinek nem csak minden sajtót megsemmisíteni, hanem minden betűt, melly írva és nyomtatva van: a' földszínéről elenyésztetni, valami orvosolhatlan baj nem érné az embernemet, mert még megmaradna az ész, melly meg nem semmisülhet, melly feltalálta a' sajtót, és a' melly későbbben ismét feltalálná. Ha minden törvény-és vallási czikkely, melly papiroson van elveszne, nem csak kárnak nem nevezném, sőt meggyőződéseim szerint valóságos nyereségnek tartanám, mert azok közül kevés állja ki a' józanész' próbáját; a' mostani ember nem bir szabadúlni szokásaitúl, de ha elvesznének ezek, kevesebb, de minden bizonyal jobb czikkelyeket hozna létre a' józanész. Az eddigi törvényeket nem józanész sugta, hanem különféle érdekek; a' vallásnak legtöbb czikkelyét szinte nem Jsten és józanész sugta, hanem bigótság, vakbuzgóság, és önértékek.

Nem találhatni nyomát, hogy az Jsten valahol kimutatta volna, hogy csak ennek vagy annak az em-

bernek van joga és szabadsága, tehát, addig míg azt valaki fölfödözi, minden ember szabadon nyomathatja vagy nyomhatja gondolatit. Ki ezt ellenzi, tiltja, az zsarnok; de a' kitétel kevés; az olyan más valami, hogy mi? nem tudom meghatározni.

Látom, hogy itt százan meg többen támadják meg állításomat, onnét indulva ki, hogy az embernek természeti szabadsága megszűnt, midőn társaságba lépett, és jogait 's szabadságát a' státusra ruházta át. Bohók vagytok, kik hihetőleg ezzel álltok elő. Ti nem ismeritek az embert, nem ismeritek tenmagatokat. Minden egyes ember a' természettől kapott jogaival és szabadságával születik; ezeket épen azért, mivel természetét teszik, le nem rázhatja, mert úgy megszűnnék ember lenni. Ugyan mi szerintetek a' status? az egyes emberekből álló társaságon kívül levő valami-e? Én a' társaságban levő egyes polgárok összvegét tartom státusnak. Nem tudom ti mit tartotok annak? Úgy látszik ti a' fejedelmet, vagy legfőlebb a' fejedelemmel együtt azokat, kik kormányoznak, tartjátok státusnak. Én a' józanésszel állok mindig elő; ez nekem azt mondja, hogy a' társaságban levő egyes embereknek összeve teszi a' statust. Ha egy társaságban van 15 millió egyes ember, azon 15 millió együttvéve a' status. A' statust ne zavarjátok össze a' kormányval.

A' társaság nem volt mindig illy nagy, és most is nem mindegyik illyen nagy, hanem egyes emberek hozzá járulnak, belelépnek, 's ez által nevededik, nő; vagy ha belőle kilép, fogy kisebbedik. Már kérdem, midőn valamely egyes ember valamely társaságba lép, hova rakjale természeti jogait és szabadságát. Én a'

társaság' határan kívül nem tudok olly árkot, hová azt lerázta volna. Vagy midőn a' társaság' kapuján belép, valami vámszedőfélék vannak ott, kik ezt leveszik róla?

Édes atyámfiai, a' természetet nagyobb figyelemre méltassátok különben tudománytok rogyik. Hiszen én úgy tudom, hogy az ember akár lép társaságba, akár pedig kívül marad, természetét le nem vetkezheti. Az ember úgy van teremtvé, hogy a' társaságon kívül is megéhezik; meg szomjazik, elálmosodik, akar, gondolkodik, nősződik s. a'. t, illyen ő társaságban is. Az éhezés után eszik, szomjúzás után iszik, elálmosodás után alszik s. a'. t, így tesz ő társaságban is. Tegyük hogy valamelyikünk e' magyar társaságból kilép, a' határon át megy, hol van a' raktár, hol a' természettől kapott jogait és szabadságát valamely verschlogból elővegye és magával vigye, mert itt csak nem hagyhatja.

Barátim mindnyájan hatalmasan tévedtek, kik olly képtelenséget birtok állítani, hogy az ember, midőn, társaságba lép, természeti szabadságát elveszti. Ha az ember úgy van teremtvé, hogy tökéletesüljön, pedig úgy van, abból mit születésekor magával hoz a' világra, nem csak nem veszthet semmit, sőt neki nyernie kell, mihelyt tökéletesülni kezd.

De tudom, szinte boszorkodtok már, hogy a' dologra nem megyek, tudnüllek, szerintetek a' természeti szabadságában és jogaiban élő 's társaságon kívül lévő ember kénye kedve szerint szerte csapong. Kit elől utól talál, azt megtámadja, elveszi tőle, mie van, mert hiszen neki tökéletes szabadsága van. — Figyelmezzünk csak most egy kissé. — Tehát társaságon kívül mindenik elveszi, elveheti mindeniktől a' mie

van, mint ti gondoljátok, így egyiknek sincs semmije. Példéül x-nek semmije sincs, de elveszi y-túl a' mie van; azonban jő-z, elveszi x-től a' mie volt. Társaságban levén sem x elnem veszi y túl, sem z nem veszi el x től, tehát így mindeniknek, legalább a' józanész' eszméje szerint keletkezett társaságban mindeniknek meg van a' magáé. Ha a' társaság nem ilyen, hanem egyik elveszi a' másiktól, meg a' harmadiktól meg száz-tól és ezertől, mie van, akkor nem társaság a' neve. A' társaság eszméje magában foglalja, hogy tagjai szabad akaratból szövetkeztek, már pedig a' ki nem tébolyodott, szabad akaratból jogait és szabadságát fel nem áldozza. Az levén tudnüllik mindeniknek célja, hogy nyerjen valamit, különben nem lett volna társaságba lépendő.

Az levén sokaknak vesszőparipájok, hogy mihelyt eredeti jogairól és szabadságáról szól valaki, az ős természeti állapotra terelik a' beszédet: szükségesnek tartom e' legfontosabb tárgyról még néhány szót elmondani. Az ember társaságra van teremtvé, mert neki végnélkül kell tökéletesednie, pedig társaság nélkül nem tökéletesedhetik. Hogy ezer meg ezer mértföldre terjedő birodalmat alakítson, nem épen szükséges, de társaságban lennie kell. Az első ember gyermekeivel hihetőleg társaságot képezett. Unokái szaporodván, közülök az ős atyától különmentek némellyek, de legtöbben együtt maradtak; ilyen az ember' természete, tehát társaságban maradtak. Az elvált és elszéledt unokák gyermekeket nemzettek ezek hasonló kép, 's így különtársaságokat alkottak, mert azt csak képtelenség volna feltennünk, hogy mihelyt a' fiak és unokák 20 - 24 évesek lettek, azonnal a' szülőktől és testvérektől

külön szakadtak. Ha én azt állítom hogy az emberek mindjárt kezdetben társaságban éltek, sokkal hátalmasabb okok harcolnak mellettem, mint a' mellett, ki állítja, hogy mihelyt a' fiúk felnöltek, kiki merre tudott, ment, semmi rokonláncz nem kötö öket övéikhez, hanem egyenkint a' földet bebarangoltak. Ha az áll, hogy mindjárt kisebb nagyobb társaságokat képeztek, pedig mondom sokkal valószínűbb, mint az ellenkező: úgy azon természeti állapot, miszerint kiki magányosan csatangolt volna keresztül kásúl az ős erdők' vadai közt, nem is volt, egyes emberek kivéve. Ha a' legelső néhány ember mindjárt külön válva csak azt várta volna, hogy majd valakit szemközt talál, és attól elveszi a' mie van, és abból lakik jól, úgy igen soká kellett volna várakozniok, 's bizonyosan fel kopott volna álluk. Innét mondom hogy valószínűleg együtt maradtak, gyűlmöcesel és az elejtett vadak' husával éltek, 's nem támaszkodtak arra, hogy ha majd az úton valakit találnak, attól holmiát elveszik, 's lakoznak belőle.

E' szerint természeti állapotjuk mellett szinte tudtok nélkül társaságot alkottak, tehát nem volt szükség természeti szabdságukat és jogaikat valahol a' bástyán kívül hagyni. A' család szaporodott, 's a' társaság nevedett. Így nevedettek a' társaságok egész a' mai időkig. Hol van az időpont, mikor az így lasanként terjedt társaságok' tagjai természeti szabadságukról és jogaikról lemondottak, 's azokat a' társaságon kívül levő valami fantomnak áadták volna, mit ti statusnak neveztek.

Vegyük csak a' dolgot igen természetesen és ön-

tsük példába. Egy családtársaság, teszem Kecskeméten ütéfel sátorát, másik Szabadszálláson, harmadik valahol Czeegléden. Ezen családtársaságok' mindegyike tanýja körül kereste élelmét, onnét meszsze nem kalandozott. Tudnüllik az ősidőkben az említettem helyek' környékein talán erdő is volt. Ezen három család tökéletes szabadságban szedte gyümölcsét, ejtette vadját a' maga környékén. Eleinte egyik a' másíkról semmit sem tudott, de később vadászat közben egymásra bukkantak, mert szokott környékükön néha túl is léptek. Egymás mellett szabadon éltek. Azomban történik, hogy egy negyedik hatalmasabb család majd egyik, majd másik' környékibe csap. Egyenkint sem egyik sem másik nem birt az ellenséges negyedik családtársaságnak ellent állani, tehát összebeszéltek mind a' hárman; megegyeztek, és együtt egy nagyobb társaságot formáltak, mi szerint az őket háborgatónak ellene állhattak.

Már kérdem fel kellett-e akármellyiküknek a' három közül természeti szabadságával és jogaival hagynia. Nem. Mert még most is mind egyik a' maga körén épen olly szabad volt, mint az előtt.

Az embernek természete, hogy az egész világot fölfalni igyekezzék (egyes telhetetlen itt ott kivétel gyanánt találtaik) hanem bizonyos kiterjedésű földön megél. Mert megint a' józanész mondja, ha többre terjeszkedik, több után ásít, mint a' megnyit ereje megtarthatni enged, azt is elveszti a' mie előbb volt. Ne mondjátok nekem ellenvetésül, hogy az embernek természete épen ellenkezőt tanúsít; mindenik törekedik vagyonosabbá gazdagabbá lenni; éjjel nappal fárad, hogy csak többje légyen. — Ez képtelen és józanész elleni

intézeteinkből következett romlottságunk' eredménye. Először kénytelen az ember izzadni, hogy élhessen, mert az ő verejtékéből olly sok heverő él; másodszor kénytelen izzadni, hogy mindazon terheket, melyek rá nehezültek, megbirhassa; így ha néha könnyebbül is sorsa, izzad, mert már szokásáva lett. Ha rendkívül nem törekednék valami vagyont szerezni, a' sok éhes farkas felfalná a' mi kevese van, 's magának koplalnia kellene. Midőn a' munkás látja, hogy sokan vannak kik nem izzadnak, hanem az ő zsirján hiznak, ő kettőzteti szorgalmát. Mért? azért hogy ő is olly állapotra emelkedhessék, hol nem kell dolgozni, és még is urasan él. Ez ösztöne, indító oka arra, hogy szinte erején felül iparkodjék. — Oka tovább a' rendkívüli törekedésnek a' gyávaság, vakság, esztelenség. A' fokozatos hivatalbeliek' méltóságosok' tisztelete fel a' fejedelemig olly nagy, hogy imádással' határos. Csodálhatjuk-e tehát, hogy e' fénytől megvakítva az ember természeti rendeltetéséről megfeledkezik, célját téveszti, 's a' vakító fényhöz közeledni tűzi ki céljául. — De ha azt mondjátok, hogy az embernek természete úgy törni, zúzni magát, miért nem törik, zúzzák magokat azok, kik a' nélkül élhetnek? az a' sok heverő, kik társaságunknak terhére vannak? Ha az embernek természetébe volna oltva azon tulságos haszon-és vagyon vágy, mit szomoruan tapasztalunk, az Isten eltévesztette volna teremtését, mert bizonyos idő múlva e' föld nem volna neki elég.

Ezeket megengedve, ama például említettem három családtársaságnak mindegyike a' maga territoriumán megelégedett; ha bár egyesültek is, szeretném

bebizonyítva látni, mért kellett volna most természeti szabadságukkal, és jogaikkal felhagyniok? Így van ez minden társasággal.

Hogy lehessen társaság, mellynek tagjai, midőn összeállottak ezt mondták volna: mi ettől fogva nem vagyunk szabadok, nekünk ettől fogva nincsenek jogaink, hanem egyet kiválasztunk közülünk, és az határozza meg: szabad-e dolgoznunk, és mit dolgoznunk, mikor éhezünk mikor álmosodjunk el, mikor gondolkozunk, mit együnk, mit gondoljunk 's. a' t. mondom, hogy lehessen ilyen társaság, gondolni, a' legnagyobb képtelenség volna. Mind=enütt, hol látjuk, hogy a' szabadság és jogok csak egynek vagy keveseknek kezébe olvadtak össze: erőhatalommal, csalással, és álnoksággal történt. Az értelem nem egyenlőleg terjedvén mindenkiben, sokan elmaradtak; de természeti együgyűségükben és ártatlanságukban rosszat gyanítani nem tudván, azt, ki közöttük kitűnt, csupa jótévőjüknek gondolták, tanácsát követték, 's csak utóbb vették észre, hogy az nemcsak őszinte barátjuk nem, sőt zsarnokuk, elnyomójuk volt. De már késő, a' szabadság, és jogok letapodva voltak. Így terjedtek a' társaságok, 's czúsztakbe a' visszaélések, és tartanak maig.

Ezen abnormis állapot századokon és ezredeken keresztül úgy megerősödött, hogy végre szinte természetesnek tartják, hogy a' társaságokban egy ember bírja a' jogokat és szabadságot, a' többi pedig csupán engedelmességre született. Így lön divattá mondani: én neked szabadságot és jogokat osztok; de ez még nem annyira képtelen, hanem még azok is elfogadták e' szólásmódot, kiknek maguknak sincs szabadságuk és

joguk; 's ha midőn ezektől halljuk: adjunk-e népnek jogot és szabadságot, miként a' megyei gyűléseken számtalanszor hallhatni, már ez csak ugyan nevetséges, ha még is kedve volna a' jobb lelkűembernek illy helyzetben nevetni.

Azt hiszem elég világosan szóltam, miből kitetszik: minden embernek természeti szabadsága van, gondolatát közleni, azaz kinyomatni. Az alkotó privilegiumot nem teremtett; tehát annak a' természetben nem szabad lennie; hol a' könyvnek kinyomathatására privilegium kívántatik, 's azon felül gondolatomat egy emberelébe kell terjesztenem, tőle engedelmet kérnem, hogy kinyomathassam, az nem polgári társaság, hanem az állatol kevésben különböző népcsorda. Ezt mondja a' józanész.

„Még nem értek meg az emberek arra, hogy jogokat és szabadságot adjunk nekik, azzal még most visszaélnének; mi csupa atyai gondoskodásból vonjuk meg tőlük a' szabadságot, mint gyermektől a' kést; érjenek csak meg, mi nem vonakodunk nekik nagy lelkűen jogokat adni; majd akkor gondolataikat is szabadon közölhetik;“ ezeket mondják, vagy legalább ezekhez hasonlókat a' népek' atyjai. Én mindig gutaütéstől félek, midőn illyeket hallok, vagy olvasok, annyira felháborodik egész lényem. — Midőn e' sorokat irtam, félbe kellett hagynom, mert valóban eszem elállt, 's nem tudtam, mit kelljen illyekre felelnem. —

Lecsilapult lelkem, újra irok tehát. — Ha van istenkáromlás, hát ez az, midőn azt mondjátok: a' nép nem ért még meg arra, hogy szabadságot adjatok neki, hogy jogokat osszatok neki. Hanem ért meg, nem

ti akadályoztatók' censura által? És nem az e' czélotok, nem azért folyamodtatok-e a' censurához, hogy soha meg ne érjen? Így játszani ki a' természetet, és annak még szép szint adni, mintha ti atyai gondoskodásból vannátok meg a' nép' szabadságát és jogait, ez szörnyű, ez borzasztó-ugyan mi csak? véteknek vagy bűnnek nem mondhatom, mert e' szót bűn apróságokra vesztegetitek, itt valami új szót kell kigondolni. —

Tehát még a' nép nem érett meg. Mik azon jelek, melyekből majd megismerhetni, hogy a' nép megérett? Adózni, munkálkodni, az egész társaság' terhét vinni, ezekre már megért, ezelőtt már néhány ezerrel érett meg. De kérdelem nem sokkal könnyebb-e a' készlet költeni, mint beszerezni? Hát a' készlet édelni, más' véres verejtékéből dobzódni olly nagy tökéletesség-e, hogy arra a' nép több ezred óta sem bírt megérni? Ha már bármi úton, módon a' nép' szabadságát, 's jogait kezetekre játszottatok, isten neki, csak legalább ne igyekezzetek ennek olly szint adni, hogy még erénynek tartassék, hanem valljátok meg egyenesen: mi eszesebbek voltunk, következőleg erősebbek mint a' gyáva nép; hitványságát hasznunkra fordítottuk; ez valami lovagias lenne; az illy vallástétel nem lealacsonyító. Már fölebb nyilatkoztam, én az okosság' és önérdek' szempontjából tekintve ezt épen nem kárhoztatom; csak azt tartom a' dologban gyalázatosnak, hogy ennek bizonyos morális szint akartok adni, 's a' néppel erőnek erejével azt akarjátok elhíttetni: hogy a' teremtetlen rendelte így: titeket más agyagból csupán kormányzásra gyurt, a' népet pedig örökös szolgaságra hozta.

Uralkodjatok a' gyáva népen, míg lehet, ha önér-

deknél egyebet szem előtt nem tartotok, de így cselekedve ne burkolózzatok a' vallásosság' palástjába; mert végre csakugyan eltűnik a' vallásról minden szebb fogalom, és akkor majd ti veszitek legnagyobb kárát.

Ti, mint mondjátok, ha majd a' nép megéri, nagylelkűen szabadságot és jogokat adtok neki. A' világnak sokkal régebben kell állnia, mint a' mi időszámlálásunk mondja, mert arra, hogy illy mélyen sülyedjen ember, iszonyú hosszú idő kívántatik. Mindent megbocsátok a' legnagyobb zsarnoknak is, de midőn azt mondja: Nép! én neked, majd ha megérsz, nagylelkűen jogokat és szabadságot adok, azt meg nem bocsáthatom. Hol vettétek ti a' felesleges szabadságot és jogokat, hogy a' magatokéin kívül csak úgy könnyen osztogathassatok? Az Isten nektek nem adott többet, mint más akárkinek. Tehát vagy valami Boscok vagytok, vagy nálatok gombakint nőnek a' szabadságok és jogok? De félre a' tréfával, a' dolog komolyabb hangot kíván. Ti nagy lelkűen és csupa kegyelemből adtok majd a' népnek szabadságot és jogokat mihelyt megéri. Nektek nincs több szabadságtok és jogotok, mint a' nép' legkisebbségének, hanem önkénytek van; mert a' természet különbséget nem tett szabadságra és jogra nézve, hanem egyformán osztá mindenkinek. Mihelyt magatokba száltok 's egy kis emberi érzés támad kebletekben és zsarnokságtok megszűnik: annak megszüntével a' nép' szabadsága és joga munkássá lesz a' nélkül, hogy ti adtátok volna neki.

Atyáilag bántok vele, hogy a' szabadsággal vissza neélhessen, 's magának ne árthasson. De atyáskodásokat tovább kellene terjesztenetek: meg kellene a' nép-

nek kezét lábát kötni, nyelvét kihúzni, mert még minden censura mellett is árthat magának. El kellene tiltanotok, tüzet raknia, mert ez is gyakran kárt okoz neki. Sőt a' napnak meg kellene parancsolnotok, hogy ne süssön, mert a' ti kedves gyermeketeknek a' népnek, ha igen melegen süt, kárt okoz. Kedves jó Atyák, az Isten úgy áldjon meg benneteket, a' miként édes gyermeketeket szeretitek.

Nektek legfőbb, sőt mondhatni egyetlen tudománytok a' politika, ez pedig azt mondja ha mélyebben tekintetek belé, hogy inkább addig kellene a' népnek szabadságot és jogokat adni, (ha csakugyan töletek függ adni,) míg meg nem érett, tehát akár ma mindjárt, legalább minél előbb annál jobb; mert ha már egyszer megértett, nem kéri töletek, mert magában van, hanem csak gyakorlatba hozza, és akkor némellyek közületek megnem köszönik.

Egyébiránt az a' baj rátok nézve, hogy nem tudhatjátok mennyire van érésben a' nép. Most csak bimbózik-e még, vagy már kivirágzott; vagy pedig már zsendül is. Ezt tudni igen nem ártana, hogy a' kegyelemmel épen jókor érkeznétek, mert eső után nem kell köpönyeg. Ha hogy még csak nem is bimbóznék, úgy ráérnétek a' szabadságosztással. Nem tudom ennek megtudhatására mit jósol politica-oraculum-tok, de az én józaneszem azt sugja, hogy jó volna épen magát a' sajtót használni; legalább 20 esztendőre tökéletesen szabaddá kellene tenni. Nincs a' nagy természetben olly szer, mód, melly biztosabban mutatna; nincs az Udvaroknál olly titkostanácsnok, ki igazabban megmondaná, hanyadán vagytok a' nép' irányában,

mint a' sajtó; ez Isten' szeme, ez a' legtitkosabb rejtekbe is belát, a' legutólsó kalibába behat; előtte nincs zár; neki fa kilincs, vagy angol lakat mindegy; csudálatosan még az ember' szivét is kinyitja, mert a' kulcsot Isten adá hozzá.

Már akárki mitmond, de a' szabadsajtó véghetetlen sok kárt okozna, ez tagadhatatlan.

Igy beszélnek, 's így is vannak az emberek közül legtöbben meggyőződve. És igazságuk van. Ha a' sajtó csak 20 esztendeig volna tökéletesen szabad, de mondom tökéletesen szabad (most még a' földön tökéletesen szabadsajtó nem létezik) az egész mostani rendet felforgatná; nem moradna kő kövön, vagy jobban mondva, nem moradna tisztviselő tisztében; mert nagy rész kikopnék, a' más rész más helyébe lépne; egy sem maradna helyén. És ez bizony nagy kár volna sokakra nézve. Nem maradna acta actán, mind előszedetnek mi századok óta zár alatt tartatik. Bizony mondom, ez szörnyű kár volna. Ha a' sajtó nem 20, hanem több, teszem 50 — 60 esztendeig, de már csak tegyük épen kerékszámra, ha a' sajtó 100 évig tökéletes szabadon munkálkodnék, hazánk tisztviselői $\frac{1}{10}$ ed részre olvadnának le, ez a' $\frac{9}{10}$ ed részre rettenetes csapás volna, mert a' szabad sajtó olly irígy portéka, hogy nem türi a' sok hivatalnokot; azoknak helyét ő maga tölténé-be. Hogy ez orosz volna, a' $\frac{9}{10}$ ed rész, $\frac{1}{10}$ ed rész ellenében hatalmasan állitaná. Ez csak ugyan szép szótöbbség volna. Azért mondom pedig a' tisztviselőket, mivel hazánkban tisztviselők teszik a' nemzetet, a' mi ezeken kívül van, az csekélység, említést is alig érdemel.

Nem lesz talán háladatlan munka a' sajtó azaz szabad sajtó' tulajdonságait mennyire én nem tapasztalásból, hanem csak a' józan ész szerint ismerem, egyenkint előszámlálni, legalább a' sajtó' ellenségeinek kedves szolgálatot remélek tehetni, mert így megismerik azon iszonyú szörnyeteget, és jó előre rendszabásokhoz nyulhatnak, hogy e' száz fejű sárkány hazánkba fejét be ne dughassa.

Hogy készszolgálatomat az illetők meg is köszönjék, egy kis rendet akarok követni, mert azt csak nem kívánhatom, hogy mindenik mind elolvassa, vagy soká keresgélje azt, mi őt illeti. Az ő idejük drága; az a' Statusnak van áldozva; minden percz, mellyet belőle elrabolnánk, halálos véték volna.

*Hivatalbeliek, tisztviselők falun úgy
mint városban.*

Mindegy volna felülkezdeni és lefele jönni, vagy alúlról fölfelé menni; nekem ez utósó tetszik jobban, mert mint az olvasók eddig is észrevehették, a' természetet követem, rossz néven tehát senki sem veheti, ha azt óhajtom, hogy más is azt kövesse. Ez az embernek gyöngesége. A' hivatali fokozatokban is némi rendet kívánok megtartani, nehogy egyiket a' másiknak elébeteve, valamikép sértsek. Legyen tehát:

1. A' falusi kisbíró. Úgy hiszem ennél már alábbvaló, vagy inkább alsóbb állású hivatalnok nincs. És a' szabad sajtó ez iránt már elkezdí kegyetlenségét. Szegény kis bírónak jövedelme kevés, tehát mint lehet, egy kis ártatlan mellékjövedelem után lát. Vagy a' helység' házána néha tartandó kis ebédmellett takarít-

meg valamicskét, vagy a' forspontozásnál tesz el néhány garast, vagy valamellyik jó barátján segít olyan formán, hogy a' helységközmunkája elől szabadúlni engedi, vagy más valamikép fordít egykét garast. Ezt csak elnézik a' főlebbvalók, de a' kegyetlen szabadsajtó ez ártatlan kis jövedelmecskét is irigyli, ki lármázza az egész világnak. Azért ti falusi kisbirák rést álljatok, hogy a' helységbe e' sárkány be ne lopódkodjék valamiképen. Hogy pedig midőn jönni talál, megismerhesétek, leirom ötöt, mennyire megismerhetém. Czizmája néha foltos, nadrága kopott, köntöse jól megviselt, de nem piszkos (mert ha köntöse piszkos vagy szurkos, akkor nem ő, azért figyeljete, hogy valamikép elne-cseréljétek) nyakkendője nincs mesterséges bokorra kötve, néha pedig, kivált meleg időben, nem is visel, én így sokszor találkoztam vele; kalapja nem olly fényes mint másoké. Úgy hiszem, így ráismerhettek; de hogy még biztosabbak lehessetek benne, hogy valjon ő e'? hozzá adom; szakálla néha koszu; egyébiránt gyalog fog jöni, vagy néha a' bakra kapaszkodik föl legfőlebb, gyakran a' ti paraszt szekereitekre is fölkap, de hintóban soha sem ül. Így szokott ő járni.

2. Falusi mesterek. Soká tűnődtem magamban, az első szám alá helyezzelek-e benneteket, vagy pedig ide a' második alá? végre így találtam jobbnak, mert úgy látszik valamivel főlebb álltok a' kisbiráknál. — Azt hiszem hogy ti már csak többet tudtok mint a' kis birák, tehát hallottatok valamit a' garabonczasdiákról. De mind az, a' mit róla hallátok vagy olvasátok, semmi a' sajtószabadsághoz képest. Ha a' garabonczásdiáknak egy kevés tejet vagy darab kenyeret adtok, meg-

elégszik vele. Miatta egész nap is korecsmában ülhetnek, ő azzal mit sem gondol: de a' sajtószabadság goromba irigy ficzkó! Az egyetlen örömötöket a' bort kész töltek elfogni, ő nem akarja, hogy az iskolamester korecsmába járjon. Ha a' postamesternek, meg a' mérsárosnak, meg az ispánnak, meg a' fogadósnak fia iránt több figyelmet fordítotok az iskolában, mint a' többiek iránt, ő azért megró benneteket, pedig csak illő, hogy ezen előbbkelők' gyermekeit jobban tanítsátok, mint a' parasztokét. Ha az ispán egy darabka kukoricza földet ad nektek azért, hogy a' helységet rábirtátok, hogy egy darab legelőt átengedjen a' swajczer tehenek' számára, mert mi az a' helységnek? akár van az, akár nincs, úgy is alig van marhája: ezekért titeket a' sajtószabadság kegyetlenül megostoroz. Ez igen különczködő ember, semmi sem tetszik neki, a' mit tesztek. Ő olly furcsa követelésekkel avatkozik dolgaitokba, minőt még nagyapátoknak nagy apja sem hallott. Azt mondja tudnüllik, hogy nektek falusi tanítóknak legfelvilágosodottabb, legeszesebb, egy szóval legderekabbb férfiaknak kellene lennetek az országban; ő azt mondja, én már előre látom, hogy minden baj, mi az országban van, onnét szarmazik, mivel ti ostoba, tudatlan, esztelen, 's még sok mindenféle emberek vagytok, nem tudtok nevelni, tanítani. Ő ezer mester, látatlanná tudja magát tenni, ott is van, hol meg sem álmodnátok. Ha midőn az iskolában pipáztok, pedig ez csak ártatlan valami, még azért is megcsapkod, 's pedig mikor észre sem veszitek. Mindenkit a' maga nevéen nevez. Már csak ezekből is látjátok, hogy ő gonosz ember, azért őrizkedjete, hogy a' helységbe

ne jöjön, vagy ha valamikép még is becsúsznék, azonnal mint mondani szokás; ebrádon vessétekki. Ha nem ismernétek meg, mellyik az, kérdezzétek meg a' kisbíró, ő már tudja.

3. Falusi bírák. Veletek a' sajtószabadságnak legkevesebb oka lesz kapczáskodni, mert azt mondja, nem érdemes. Eljön minden szentek' napja, 's vége van uralkodástoknak. Csak az ollyat támadja meg, kinek köztetek nagy hasa van. Mindjárt azt kérdi tőle: hány esztendeig volt kendbíró? miből hizott kend úgy meg? Miért nincsenek a' többiek is olly jó húsban? több ilyenfélét kérdez, még pedig kiméletlenül, 's ha azt találná neki a' nagy hasú bíró mondani: mi közödhöz? lódulj. No akkor bíró uramat kegyetlenül megmossa, és ha törik szakad, kiviszi, hogy többé bírónak ne választassék. Illyen a' sajtószabadság; neki más emberekéitől egészen más természete van. Minden esetre még is jólteszitek, ha helyet nem engedtek neki, mert egy egykis izgágát csak okozna a' helységben. Annyi bizonyos, hogy nem hagyja helyben azon szokást, miszerint az uraság vagy annak helyettese a' gazda tiszt, nevezki néhány embert, 's azok közül választják aztán a' bírót. Ő azt mondja, ez komedia, de ti csak jobban tudjátok. Lehet, hogy ha a' sajtószabadság ki-munkálja, hogy az uraságnak teljességgel semmi befolyása ne legyen a' bíróválasztásban, 's általában a' helység' ügybajaiba (mert ő mindig illyekben töri fejét) akkor ti kimaradtok; mert a' helység egészen másokat választ. Azért tehát még csak hálásra se bocsássátok a' faluba, aludjék ökeme kin a' mezőn, ha nyáron jár, télen pedig maradjon otthon.

4. Városi poroszlók, és urasági hajdúk. Ezek minden esetre felül állnak a' birákon, tehát itt van helyük. A' sajtó szabadságnak az a' tulajdonsága, hogy a' városi poroszlókat, mint a' bűnt gyűlöli. Nem tudom mit véthettetek ellene, de annyi igaz, hogy rettenetesen gyűlöl benneteket. Egyszer nekem négyszem közt azt súgta; hogy ha ő valaha városba talál lakni jöni, az élő Istenre esküszik, hogy egy sem marad közületek e' szép hivattalában, hanem úgy kísér ki benneteket a' városból, mint ti kísérték néha egynehány rongyos embert, de azzal a' különbséggel, hogy nem jötök többé vissza, nem úgy mint ti csupa jószi-vűségből cselekedtek; azok, kiket egyik sorompón kivertek, másik órában másik sorompón jönnek be. Csak ezen egy fenyegetéséből is kivehetitek, hogyan fog ő dolgozni; mint farkas a' bárányok között. Ő azt mondja: maga egy krajczár fizet és nélkül pontosabban 's igazságosabban teljesítené mind azon foglalatosságokat, melyeket nektek kellene teljesítenetek, de nem tesztek. Ebből én legalább azt merem következtetni, hogy titeket mind egy szálíg megfosztana igen díszes hivataloktól. Már miként volna ő képes mind azt teljesíteni, a' mit nektek kellene, én nem tudom de ő bizik magában. Azért vigyázzatok és imádkozzatok, hogy a' város' sanczain belől ne jöjön. — Az urasági hajdukra nem agyarkodik olly igen. Ti bátran lehettek, mire ő eljő, uraságaitok nyugalomba tesznek benneteket.

5. Bakók, Censorok. Titeket rövidség okáért helyeztelek egy kategóriába, koránt sem pedig azért, mintha egy ugyan azon kötelességtek volna. Nektek

halálos ellenségtek, különösen pedig nektek censorok; közületek nem hiszem, hogy csak egyet is életben hagyjon. A' sajtó szabadság nem vért szomjazó ugyan, de ha nagyon ingerlik, nem épen borzad tőle. Attól függ tehát, nagy ellen állásra talál-e, mikor a' város' kapuihoz ér, vagy pedig békével bejöhet. Ha nagy ellenszegülésre talál, a' bakóknak nem csak megkegyelmez egy időre, sőt szaporítja számukat; a' mint én bősziultságét ismerem, a' censorokat, mint illyes hivatalra legalkalmasabbakat, hozzájuk csapja 's kezdődik a' játék. Ha pedig nem talál ellenszegülésre a' bakókat jó módjával másra alkalmazza, de a' censoroknak széltében nyakukat tekeri. Bakóra nincs szüksége úgy mond, mert maga öli meg a' gonoszokat; neki még csak neve is olly rettenetes, hogy annak hallására megrémül a' gonosztevő, 's eláll előbbi életmódjától. Ha tehát valakinek, úgy bizonyosan nektek censoroknak van érdekében, hogy ezen ti gyilkostok valamiképen vérszemet ne kapjon. Minthogy nem tudjátok, mellyik sorban vagy szóban rejtezik-e kis daemon, tanácsolnám, hogy minden sort torúljetek ki. Csak ezen szókat hagyjátok meg: NN censor librorum omis-sis deletis admittitur; mert tudom hogy ezekben nem lappang kis daemon, hanem-ördög. Furcsa ember az a' sajtószabadság. Ugyan mért haragszik ő tirátok? hiszen ti nem törülnétek semmit, hanem felülről parancsolják. Én gyanitom; azért, hogy e' hivatalt fölvalalni elég alacsonyok vagytok; mert ha senki sem vállalná fel, nem volna, nem lehetne censura.

6. Minden rendü irnokok. Közületek ¹⁰ed részt ígér meghagyni, de válogatva, csak olyanokat,

kik gyors-írók egyszérsmind; a' többi $\frac{9}{10}$ ed részt részint kereskedésre, részint mesterségre, részint pedig földmivelésre kergeti; mert ő jobbnak tartja, mindent nyomtatni, mint írni. Ha tehát betűszedőknek és nyomtatóknak alkalmasok vagytok, itt alkalmazást nyerhetek nála.

7. Tisztviselők. Ezek olly sokfélék, hogy elszámolni legalább nekem, majd szinte lehetlen. Rövidség' okáért, mind ide értem, a' mint az írkok után kezdődnek föl a' fejedelemig, de őt kizárva, mert neki a' következő pontot hagyom-fen. Ha ti mindenféle tisztviselők még eddig nem voltatok volna a' szabad-sajtónak ellenségei; világi tenboldogságtokra kérve figyelmeztetlek, fegyverkezzetek föl ellene; mert ha ő megjelenik köztetek, lesz sirás és fogak' csikorgatása; lesz pusztulás, millyen a' napságtól fogva, midőn Jeruzsalem halomra döntetett, nem vala. A' felbőszített oroszlán nem támadja meg ellenségét olly dühösen, miként titeket a' szabad-sajtó. E' kettőközt választhattok: vagy öltözzetek páncélba, és sisakba és fegyverbe, 's éjjel nappal virraszszatok, ha eléggé erősöknek hiszitek magatokat az ellenállhatásra, vagy pedig készítsetek előre útat, és midőn jó, tárt karokkal fogadjátok. Azonban ne hizelegjetez magatoknak, 's mint szoktatok másoknak, hogy majd ha nevetne hajlongtok elébe, kegyelmes lesz irántatok. Soha se higgyétek. Ő a' hízelgésre nem hajol; ő kíméletlenül, 's minden irgalom nélkül támad meg benneteket. Száz közül legalább kilenczvenet elkerget, 's pedig két okból, elsőben, mivel azt, a' mit most száz ember végez, az ő oldala mellett 's paizsa alatt tiz könnyen elvégezhetendi; más

odszor, mivel a' hivatalokra alkalmatlanok vagytok. Hogy pedig azt teszi, arról kezeskedem. Ti mindnyájan igen okos, igen ügyes, legfőkép pedig igen gravis emberek vagytok; midőn hivatalba léptetek, azonnal minden észnek is birtokába jöttetek, tehát azon észtől kérjetek tanácsot, mit lesz legjózanabb tennetek. Én azt tartom, hogy nem utolsó politika volna megvallani mind azon ezer meg ezer jogtalanságot, mit nyilván és titkon elkövettetek, és így emberi gyarlóságtokért tőle bocsánatot kérnétek. Én részemről barátotok épen nem vagyok, de ha e' lépést tenni elég erősek lennétek: elszánnám magam annak az irtózatosszabadsajtnak bátran szemébe nézni, és addig őt kérni meg nem szűnnék, míg irántatok némileg meg nem engesztelném. Hogy az ezerféle tisztségeknek egy valamelyik szakát különösen gyűlölné, nem mondhatnám; én pedig meglehetősen barátságos lábon állok vele, majd minden titkát tudom. Nincs hivatali osztály, mellyben egy két embert nem találna, kiknek kezét nem nyujtaná, de nem is többet ám. Azonban van még is egy osztály, a' titkos kémek osztálya. Ezek ugyan nem képeznek külön látható testesületet, hanem majd mindennemű hivatalnokok közül számlál egyet kettőt, főleg pedig a' tisztos tanítói karból. Ismeritek-e a' spanyol inquisitio' minden mesterséges tortúráit? azok nem lesznek elégségesek e' szörnyek kínzására. Ha a' censoroknak minden cerimonia nélkül csupán nyakát tekeri, nektek is kitekeri ugyan nyakatokat, de nem egyszerre, hanem csak egyet egyet tekerít, aztán eviczkelni hagy, de ügyel, hogy ha=mar meg ne haljatok; időnként nyelveteket választóvízzel öntözi, — aztán — de az olva-

sókat kimélnem kell, pedig ha mind elszámálnám, mit a' titkos kémekkel elkövetni szándékozik talán mind elájulnátok. A' pedant professorokra is különösen keni fogát, kik olly temérdek rosztat terjesztettek; ugyan is ha ezek megfelelték volna a' szép hivatásnak, mint-hogy az egész tisztség ifju korában az ő kezükön ment keresztül, nem juttotunk volna ennyire. Azt mondja, köztetek alig van egy kettő, ki ezen kötelességnek megfelelni egész lelkéből akarna, és tudna; többnyire ostobaságot tanítotok, 's csak azért, hogy élhessetek; az emberiség' nagy czélja felé megyen-e a' kezetek alúl kikerült ifjúság, azzal legkevesebbet sem gondoltok.

8. A' fejedelem. Felségedről egész tisztelettel fog a' szabad-sajtó szólani, de fejet hajtani soha sem fog, mert ő még a' törvényeken is felül áll, holott Felséged a' törvényeknek alája van vetve. Hogy Felségednek több joga volna a' természettől, mint a' polgártársaság' akármellyik tagjának, ezt a' szabad-sajtó halálíg tagadja. Felséged, tanácsnokaitól soha sem hallotta 's nem is hallandja azon igazságot, mit a' szabadsajtó fog mondani. Ha felséged igazságosan kormányoz, nincs mit félnie a' szabadsajtótól, ez csak az igazságtalanságot szokta megtámadni: ha pedig ellenkezőleg szándékozik, ugy természetesen oka van minden szigorú rendszabáshoz nyúlni, hogy a' szabadsajtó még csirájában elfojtassék. Ha a' szabadsajtó minden akadályok daczára előbb utóbb még is megszületik (mit én erősen hiszek) ekkép fog Felségedhez szólni: „Uram Király, eddig kegyed volt a' Felség, de e' naptól fogva én csak a' népfeliséget ismerem el, ezen kívül más felség nem lehet. Mert hogy egy em-

ber legyen az egész nemzetnek ura, azt kegyed épen úgy képtelenségnek tartja mint én. A' nép együttvéve, mellynek kegyed is tagja, az úr és e' nép együtt semmi féle földi hatalmat elnem ismer, csak a' törvényt, mellyet maga alkotott, és ezt is csak addig, még jónak látja. Én örködni fogok a' törvények fölött, mutatóul szolgállok, hol, mikor, miként kell azokon javítani? úgy szinte kijelentem, midőn szükséges lesz fenállhatnak-e még? vagy ha nem, helyettök az emberi ész' tökéletesülésének fokához mérve újakat javaslok. Ez mind az én kötelességem leszen. Kegyednek semmi más tiszte nem lesz, mint arra ügyelni föl, hogy a' népfelsőség által alkotott törvények addig szigoruan megtartassanak, míg életben vannak, míg az én indítványozásomra a' népfelsőség helyettök másokat nem hoz.

Kegyed fel lesz mentve minden egyéb tehertől; igazgatási hivatalokat a' népfelsőség állít, törvényszékeket alkot, 's tagjait nyilvános szavazattöbbséggel nevezi ki. A' béke' fentartásáról maga a' népfelsőség gondoskodik; állandó katonaság szükségtelen leszen; mert képtelenség azt hinni, hogy zsoldosok inkább védelmezik a' hazát, mint a' nemzet maga. Kegyed privilegiumot többé nem oszt soha, mert a' szabad hazában privilegium nem létezhet. A' nemzet' nyelvéből ki lesz törölve e' szó privilegium örökké. Midőn én egyszer vagyok, a' nemzet nem sülyedhet többé olly örvénybe, hogy még egyszer valaha privilegium szület-hessék. A' nevelési ügyet szinte csak maga a' népfelsőség intézi, hol én elememben levén legnagyobb befolyást gyakorlok, mert nélkülem az ember' céljának megfelelő nevelés józanúl nem képzelhető, tehát kegyed

egyetlen egy professort sem fog kinevezni. A' papság a' nevelés alá olvad, különszerepet nem játszhatik, a' püspökök' kinevezésétől tehát megkiméli kegyedet a' népfölség; ha egyébiránt valamellyik pap lelkesedésből elragadtatik, 's ha kedve tartja, mezítláb, gyalog, és hajadonfővel, miként az üdvözítő tett vala, bejárhatja a' hazát, és hirdetheti Jézus' tanítását, mert csak így van hatása a' tanításnak: négy vagy hat lovas hintóból tanítani nem lehet, bolondítani igen. Az érdemes papi rend eddig a' helyett hogy világítot volna, vakított; az alázatosságot legfőbb erénynek predikálta (holott maga gőgös és büszke vala) pedig az alázatosság rabságra vezet. Eddig kegyed a' papságot a' thron' támaszául nézte, de ezentúl nem lesz rá szükség, mert a' hol én vagyok, ott a' thron nem inog meg, vagy ha támaszra szükség leszen, én fogom támogatni. Én egyéb iránt a' thrónt másképp épitem; sokkal alacsonyabb, bási sa szélesebb lesz, 's már csak ennél fogva sem igen dölhet el, de átaljában nem is lesz olly igen feltűnő, úgy hogy más karos székektől csak csekélységekben fog különbözni.

Kegyed, Uram Király, a' népfölségnek symboluma, jele leszen. Mert ha bár olly szerkezetű, 's olly tökéletes köztársaság alakúl is, milylen még senki' agyában meg nem született, és csak a' szabadsajtó tartotta fen magának azt kitalálni, mivel más szomszéd társaságokkal némi viszonyban vagyunk, Kegyed Uram Király, annak központján mutató lesz, mert kell egyvalakinek lenni, ki a' szomszéd társaságok' biztosaít elfogadja. Ha például akár az orosz, akár franczia társaság valami ügyben velünk értekezni kíván, 's köve-

tett küld, az nem mehet faluról falura, városról városra, hogy küldetésének okát minden egyes polgárral közölje. A' haza' közepén tehát lesz egy megbizott, 's az a' király, de ő semmit maga nem végez. Hogy azonban az, Királynak, vagy fejedelemlennek, vagy Császárnak, vagy sultánnak neveztessek, e nem tartozik a' dologhoz.

Két Úrnak egyszerre nem szolgálhatván, tehát Kegyed Uram Király csak a' magyarnak lesz királya, 's Budapesten lakni, rendeli a' népfelség. Ha józan politika othonos az Udvarnál, ez fogja tanácsolni, hogy a' császári czímet légbe bocsássa. Hiszen ez nem lehetlen: Rómában, Konstantinopolban, és Párisban már több császári czimek megsemmisisedtek. Az omláshoz közelítő piczinded Austria' romjaiból némelly töredékek Németországgal olvadnak egygyé, hol azonban kegyednek jövődjé nincs: ellenben ha a' magyarnak érdekébe tudja magát Kegyed helyezni, minden mostan uralkodó fejedelmek közt legszebb jövője lehet. Már háromszáz éves a' törekvés a' magyart ausztriaivá tenni, de eddig nem sikerült, és ezután sem sikerül soha. A' magyar, ha mostoha körülmények kedveznek neki, 's ha eszére térni nem tud, maga magát megemésztheti, semmivé lehet, de hogy éppen ausztriaivá és csak ausztriaivá legyen remélni sem lehet. Ha tehát Kegyed Uram Király eltudná magában határozni, nem úgy mint eddig amúgy mostoha Atyakint, hanem édes Atyailag a' magyarnak jobbát nyújtani, és meg is szorítani: olly politikai tényt vinne végbe, millyen a' practicus Metternich őszfejéből soha sem került volna ki, 's mellyet a' magyar késő korig méltányolni tudna; mert a' magyar

olly természetű, hogy semmi legkisebbet is hálátlan nem hagy; pedig körülményei közt az említettem lépés ránézve nagy jótétemény volna. Körülbelől így szól majd Fölségedhez a' szabadsajtó. Többet fog ő még mondani, de hiszen neki jobb nyelve van mint nekem, majd kitesz magáért, ha biztos helyzetbe teheti magát.

Egyébiránt ha valamikép kedve jőne a' közelgető országgyűlésnek legelőször is azt akarni, hogy szólhasson, azaz ha a' szabadsajtó valami módon a' gyűlésteremben megjelenhetnék, bizonyosan tudom, mindek előtt ezen szavakat intézné Felségedhez: Felséges Király, a' magyarok Pozsonban együtt levén Felségedet közükbe várják. Legyen szives valamit nekik magyarul elmondani beköszöntésül, hiszen néhány sort betanúlani nem valami legyőzhetlen dolog, vagy ha csak úgy olvassa is föl Felséged, mindegy; a' magyarok olly éljennel üdvözlendik, melly a' hetedik égbe is felhallatszik. Akármilyen sületlenségek fognak azon szavak lenni, nem tartozik a' dologhoz, csak Felséged szájából jöjenek, 's magyarul hangozzanak. Ezt az elfogulatlan 's felvilágosodott férfiú komédiának nézné, de semmit sem tesz, a' magyar már több komédiát is látott. Ha azonban Felséged nem cerimóniát akarna, hanem komolyan szándékoznék valami szépet és nagyot tenni, 's ha az udvari kancellaria nem bírna a' tárgyhoz alkalmazott szavakat adni, ezt én szívesen magamra vállalom, 's ezekből állnak: „Nemes szívű Magyarok! Én személyesen jelentem meg önök között, és el nem távozom addig, míg a' habsburgi házhoz mindenkor hív magyarországnak valamennyi sérelme orvosolva nem lesz. Sok viszontagság ért bennünket a' három szad

alatt, mióta kapcsolatban vagyunk, de önöknek becsületére legyen mondva, midőn habsburgi házunk veszedelemben volt, akkor leghívebben ragaszkodtak hozzánk; mi még inkább neveli e' becsületet, hogy őseimnek majd egyike, majd másika jogtalansággal illette önöket, vagy őseiket, 's a' szerencsétlenség' idején azt velünk nem éreztették. Ezt csak olly nemes nemzet teheti, millyen a' magyar. Az idők elmúltak, magyarországra szebb jövőndő virad. Én ezennel segédkezet nyújtok mindazoknak létesíthetésére, mit a' nemzet létesülve látni óhajt. Lemondok azon ceremóniáról, mi eddig divatozott, hogy a' Felség propositiókat terjeszsen a' rendek elébe. Önök jobban tudják, mire van a' nemzetnek legnagyobb, legsürgetősebb szüksége, mint én. Azonban tanácsosal, indítvánnyal, melly szívem' mélyéből ered, lépek föl, melly ebből állana; a' két tábla olvadjon egygyé özsze, 's mivel a' királyok feje fölött lenni szokott álfénytől sokan megvakítva vannak, 's nem merik véleményüket személyesen előadni, legyen a' sajtó tökéletesen szabad, hogy ott minden tartozkodás nélkül elmondhasssa kiki, mi szívéen fekszik, mert más úton a' szívhez jutni nem remélhetjük. Ha ezt önök jónak tartják, most oszoljunkel, hogy a' jövő hónap' elsőjén Budapesten gyűljünk özsze a' tanácskozást megkezdendők. Helyről nem szükséges aggódni, a' József = épületben az egész első emeletben a' keresztfalakat lerontom addig, 's ott eltérünk. A' katonaságnak nagyobb részét haza bocsátom, mert ezentúl nem lesz rá szükség. Most Isten önökkel, akkor ott látjuk egymást. Ezt ollyan éljen, olly hangos éljen követné, millyen nem volt világ', kezdete óta.

A' kitüzött hónap' első napja elérkezvén, a' félbeszakasztott megnyitó beszédet ekképen folytatná Felséged: „Hála Istennek, hogy friss egészségben láthatom önöket. Remélem, gondolkodtak önök a' két pont fölött, mellyeket a' minap Pozsonban indítvány gyanánt javasoltam. Mielőtt tanácskozáshoz fognánk, a' két pont iránt tisztába kell jönnünk. Nagybátyám II József Császár bizonyosan jót akart a' népeknek, de mivel ő maga akarta önök' megegyezése nélkül, nem boldogult, én magamtól semmit sem akarok tenni, hanem tegyenek önök. Előre nyilatkozom, mindenben megegyezem, mit a' haza' boldogságára tenni jónak tartanak, de képtelenség is volna tőlem abban ellenkezni. Én ettől fogva Magyarországot tekintem hazámnak, 's lakásomat Budapesten veszem. Eddig a' felsőtábla a' kormány' érdekében munkálkodott akár fért az meg a' magyar nemzet' javával, akár nem; mostantól fogva nekem más érdekem nincs, csak az, mi a' nemzet' érdeke. Ha a' felső tábla jónak nem látná az alsóval összeolvadni, én azért az alsótáblánál foglalom helyet, mert ez képviseli a' nemzetet. Ha e' szavakat elmondja felséged, olly nagy Király leszen, millyenről a' történet még nem emlékezik. A' magyar kezd akarni, de hogy mit akar, még csak igen kevesen tudják közülok. A' felső tábla még is leginkább tudja mit akar, tudnüllik: nem akarja helyzetét változtatni. De ha Felséged az alsótáblával egyet értve a' felsőre egy kissé ráijeszt, azonnal meghunyászkodik, mert ismerni kell e' fajt.

Sokan visszajjednek e' hangtól, 's azzal fognak vádolni, hogy a' Felség iránt nem elég tisztelettel visel-

tetem, de eljön az idő, 's el kell jönie, midőn férfiak lesznek, kik beszédemben tiszteletlenséget nem találnak. Némellyek a' király' személyét szentnek, sérthetlennék tartják, de ez csupa hízélgés. Én szentnek senkit sem ismerek az emberek közül; szent csak az Isten magosságában. Hogy sérthetlen volna, azt is tagadom, mert számtalan példák bizonyítják, hogy a' Felség éppen úgy sérthető, 's gyakran halálra is sértetett, mint akár-melly más ember. De hiszen a' Királyczim emberi természetét meg nem változtatá. Minden fejedelem: vagy zsarnok, vagy a' törvények alatt álló ember. Ha zsarnok, egyéb embereknél rosszabb, és mért volna ő akkor sérthetetlen? ha pedig a' törvények alatt áll, miként lehetne őt képtelenség nélkül sérthetlennék tartani? Hiszen mihelyt a' törvény sérthetlennék kimondaná, azonnal zsarnok volna, mert ki vonná őt mint sérthetlent feleletre, ha bár a' törvényeket mind áthágná is?

*A' szabadsajtó minden általa történt
hibát maga meg is orvosol.*

Ha csak egy kissé méltatjuk is a' nagy természetnek akár mely részét figyelmünkre: kénytelenek vagyunk megvallani, hogy nincs semmi, habár egyébként a' legnagyobb isteni áldás legyen is, mely különös szempontból tekintve, némellyekre nézve ártalmasnak ne neveztetethetnék, pedig az Isten alkotá; de az ártalom más oldalról véve vagy nem is ártalom, vagy ha az, szükséges az egészhez; úgy a' szabadsajtó ártalmi is vagy nem is azok, vagy ha igen, de szükségesegek más tekintetből.

Vegyük vizsgálat alá először azon lényeket, melyek rajtunk embereken kívül vagynak; vagy inkább, mivel azok számlálhatlanok, vizsgáljunk csak némelyeket. Van-e ránk nézve nagyobb áldást osztó, mint a' nap? Pedig éppen ezen nap hány millió embernek árt az által, hogy kiégeti a' növényt, a' veteményt? Millyen volna a' föld' színe, ha eső nem öntözné, de megint mennyi kárt okoz a' zápor, a' jégeső? Mit csinálnánk ha tűz nem volna? pedig mennyi rettenetes kárt okoz a' tűz? Mit tennénk mi, kik már a' húst megszoktuk, ha házi állataink nem volnának? pedig mennyi kárt okoznak azok? Szél nélkül levegőnk megromlanék, milly Isten áldása tehát ez, de mennyi kárt okoz egyszersmind? Mennyiféle ételünk kerülki a' különféle növényekből, 's mennyi gyógyszer készítenek belőle? ellenben hány embernek okozott a' bennök létező méreg halált? Milly boldogság a' legtöbb emberre nézve ha arany rakáskákra tehet szert? de hányan lettek ennek szomorú áldozatai? —

Elég. Minek untassam az olvasót ha ezt úgy is mindenki tudja? Mind az, mi az embernek legnagyobb áldására van, egyszersmind káros is-lehet. Jutott-e azért embernek a' bolond gondolat eszébe, hogy a' napot, esőt, tüzet, növényeket, álatokat meg kell semmisíteni, mivel sokat ártanak? sohasem. És valjon mért nem tett ember próbát az illy ártalmakat akadályozni? azért, mert a' természetben így van, ember ezt megmásítani nem képes. De másodszor azért sem jött olly gondolatra, hogy ez ártalmakat akadályozni kellene, mivel mind az illy károk más részről orvosoltatnak. Ha a' nap soha sem égetnéki a' növényeket, az emberben

nem fejlődnek ki olly mértékben a' szorgalom; nem volna oka úgy iparkodni, tehát az röstségnek adná magát: már pedig a' röst soha sem tökéletesül anynyira mint az iparkodó. Így a' nap' hévsége ártott a' növénynek, de egyszersmind használt az embernek. Megkimélem az olvasókat, és nem magyarázom egyenként a' többi példákat, mert józanészt teszek föl minden olvasóban, ki ezt atlátja. Isten így rendelte el, pedig ő bölcsőbb mint mi.

Vegyük csak rövidség okáért magát az embert. Mennnyi tulajdonsággal, milly czélszerű testrészekkel van ő fölkészítve, 's pedig mindazokkal árthat is. Árt-hat magának, 's árthat másnak is. Ti, kik censura által csak azt akarjátok megakadályozni, hogy az ember írva ne árthasson senkinek, legyetek következetesek, és mindent akadályozzatok. Hogy az ember könyvével árthat némellyeknek, az tagadhatlan, de másoknak megint használ; így van ez az egész természetben, mint néhány példában, fölebb érintém. Az ember kezével nem csak úgy árthat, ha könyvet ír, hanem úgy is, ha valakit meglő, megcsonkít, megver, más tulajdonát elyeszi s. at. Tehat gyökerénél kell az orvoslást kezdeni, az az kezét kell az embernek elvágni, akkor aztán bizonyos hogy nem árthat. Az ember meglát valamit, neki megtetszik 's elveszi; tehát szemét ki kell vágni, hogy semmi ollyast megne lásson, mit elvinni kedve kerekednék. Továbbá az ember egy helyen szobájában maradva nem árthatna a' szobáján kívül levőknek, de ő nem marad otthon, hanem el-kimegy 's többnyire úgy árt; hogy az ne történhessék,

lábait vagy kötözzétek meg, vagy vágjátok el, ekkor nem árthat lábával.

Nem tudtok alaposan gondolkodni 's cselekedni. Ne akkor tiltsátok meg a' gyümölcsöt, mikor már érett, 's talán némelyek ettek is belőle, hanem a' fát gyökerestül vágjátok ki, mielőtt még virágzott volna. Így ne a' könyveket akadályozzátok, mert minden gátolás mellett néha még is a' szerintetek legveszedelmesebb, legkárosabb könyvet olvassák, hanem eszközöljétek, hogy senki még olvasni se tudjon. Így bizonyosan nem irsenki ellenetek.

Minden könyv vagy jó vagy rossz. Ha jó, természetesen jót okoz; ha rossz azaz szerintetek veszedelmes, megint csak jót okoz, mert ti, kik a' censurát fenntartjátok, bizonyosan nem jogos úton jártok, 's a' nektek veszedelmes könyv valamit jobbit rajtatok. Ugyan is természetében van embernek, hogy jótettét nem csak nem akarja erővel eltitkolni, sőt azon van, hogy azt mások tudják. — Akármilyen legyen a' könyv, az olvasót soha boldogtalanná nem teszi, nem teheti. Mert ha jó, épül belőle az olvasó, tökéleteseedik, fölvilagosodik: ha pedig olyan, hogy a' benfogalt tanokat az olvasó nem fogadja el, megint csak használt, mert az olvasónak ítélőtehetségét táplálta, erősítette; ugyan is képtelenség volna állítani, hogy midőn az olvasó valami tant elnemfogad, vagy elfogad: nem gondolkodik, nemítél fölötte. De más részről, ha a' könyvben levő tanítást elnem fogadja, nem árt neki, boldogtalanná tehát semmi esetre nem teheti. De tegyük hogy áltanítás van benne, 's az olvasó elfogadja: ártott-e ez által magának, vagy másnak? nem, mert

ő azt igazság gyanánt fogadja el, ha nem tartaná igazságnak, el nem fogadja; mindenki azt tartja igazságnak, miről meg van győződve. Képtelenség volna állani, hogy a' ki valamit igazságnak nem tart, azt még is elfogadja. Kész akarva senki sem hibáz.

Megengedem azt is, hogy valaki nem bírja megítélni igazság-e az, mit elfogad, vagy nem, és még is elfogadja. Igen de az embernek szabad akarata van, az alkotó így teremte. Ezen szabad akaratát használnia kell. Mert ha ebben valaki gátolná, megszűnnék minden erény, minden moralitás, mert ezek csak tökéletes és korlátlan szabad akaratból származhatnak: legkisebb kényszerítés az erényt tönkre tette. Ha tehát egy valaki szabad akaratát használva rosszat fogad el, részben árt magának, de mi ezen ártalom azon haszonhoz képest, hogy szabad akarata szerint cselekedett, 's cselekedhetett?

Isten úgy alkotá az embert, hogy csak fokenként tökéletesedjék, tehát hány tévedésen kell keresztül mennie, míg az igazsághoz és lehető tökélyhez juthat? E' tévedések az ember' természetében alapulnak, tőle el nem választhatók. Az általatok úgy nevezett veszedelmes és ártalmas könyvek, ha csak ugyan nem igazságokat foglalnak magokban, mik egyebek, mint tévedések? Bár az igazság magában véve öröktűlfogva az volt, de emberre nézve nem tűnik föl véletlenül, mint valami Deus ex machina; hogy a' ma született embernek elébe állana, 's azt mondaná neki: itt vagyok, az igazság. Hozzá csak sok tévedés után juthatni. Tanúsítja azt a' világ' történetének minden sora. Ha egyébként hatalmatokban van, semmisítsetek meg minden

tévedést, hogy e' pillanattúl fogva csak a' tiszta igazságot lássuk, 's megköszönjük nektek. Minden tévedést ellenvetés gyanánt tekinthetni, már pedig annál tisztábban tűnik ki az igazság, minél több ellenvetés tört meg rajta. Ha a' sok ellenvetés közt leroskad, nem volt igazság. Minden könyv tehát, melly tévedést, vagy ellenvetést foglal magában, orvosolja a' tévedést az által, hogy az igazság' kifejlesztésére okúl szolgál. A' tévedés tökéletes meggyőződésből ered, ha pedig a' meggyőződéstől akarjátok az embert megfosztani, elveszitek értelmét, 's eszét: mert miben áll az ész? hanem abban hogy ítél, kimondja mi jó vagy rossz, igaz vagy igaztalan? A' meggyőződés' nyilvánítását akadályozhatjátok egy ideig, de megsemmisíteni emberi erő nem elégséges; 's minél inkább akadályoztatik, annál dühösebben törki. Ha Luther szabadon kimondhatja véleményét sőt meggyőződését, olly pusztítást nem vont volna maga után.

Nézzük sorra a' hibákat, vétségeket, mellyeket a' szabadsajtó elkövethet, 's adjuk hozzá azt is mindjárt, miként orvosolja.

Pesten egyik másik tanácsnok a' város' cassáját kiüréti. A' sajtó ezt nyilvánossá teszi; a' rablókat megnevezi. A' népnek egy része, melly olvas, felfigyelve tolúl a' városházhoz; 's a' rablókat hivatalszobájokból kihurczolni akarja, hogy azonnal elégtételt vegyen a' penzért, mellyet a' cassába fizetett. A' rablónak segítségére ugranak a' többi tisztviselők. De a' nép' száma nagy, 's hogy a' néhány rablónak míg a' többiek segítségére mennek, az ingerültség nő, 's egész dühösséggé fajúl. A' nép tehát bőszyúltségében a' rablókkal még

néhány ártatlant is lemészárol. Ez a' sajtó' hibája, mert ő hozta nyilvánosságra a' gaztettet. De e' hibáját meg-orvosolja olyképen, hogy máskor senki sem merészli a' közszükségekre, a' nép' erszényéből alkotott pénztárt bántani.

Egyik tanácsnok, vagy a' báró 2000 pengőforint ajándokért a' pört úgy végzibe, hogy az ajándékozó nyer, ellenfele pedig (nincs módja ajándékozhatni) vesz, holott Isten ember előtt ennek van igazsága, és még is koldusbotra jut. A' sajtó ezt nyilvánossá teszi. Ember' természete olyan, hogy illy égbekiáltó igaztalanság' hallására felháborodik. A' hamis bírót megtámadja, hivatalából kiveti a' felháborodott nép, sőt a' mi több, kényszeríti, hogy az ajándékul vett 2000 forintot a' pörevesztett szegénynek adja. A' hivatalából elűzött gazbírónak családja van, felesége és öt gyermeke; ezek ártatlanul szenvednek atyjok miatt. S' mi okozta ezt? A' szabadsajtó. Ez minden esetre hiba. Mert úgy kellene valami jót eszközölni, hogy az által senki se károsodjék. No de mi ezen bíró' családjának szenvedése ama kiszámíthatlan haszonhoz képest, melyet a' szabadsajtó más oldalról okoz? Ha nincs szabadsajtó, egy gaz előljáró miatt az egész város' népe szenved, egyes családok egészen is tönkre jutnak.

Egy pap azt predicalja: Nincs kedvesebb Isten előtt semmi, mint misére adni pénzt. A' nép ezt hiszi, és utolsó garasait is misére adja, némellyeknek nincs kenyerök otthon, gyermekeik éheznek, éhségtől kényszerítve lopnak. A' pap egy napra négy öt mise' árát is elteszi, holott csak egyet szolgál naponként. A' sajtó kegyetlenül támadja meg a' papot, úgy hogy a' nép

megbotránkozik, 's vallásában ingatag kezd lenni. Ez hibája a' sajtónak, hogy a' nép hitét megrendítette: de más reszről azt a' jót eszközlé, hogy vak hit helyett gondolkodni, kétkedni, 's itélni kezd. Ennek következtében egy pap sem csálhatja többé, 's egy ember sem adja legszükségesebb garasait misére, gyermekei egynek sem éheznek meg, következésképp a' lopás eszközbe sem jut.

Másik pap azt predikálja, hogy a' vétket megválthatni bizonyos mennyiségű pénzen. Hívei hiszik, 's mivel pénzök levén megváltani a' bűnt, nyakig súlyednek a' bűnörvénybe. A' sajtó megtámadja a' papot, 's meg nem nyugszik addig, míg hívei köréből elnem űzi. Azon kívül azt hirdeti, hogy az illy pap nem Isten szolgája, hanem az ördögé; hazugságokat hirdet, 's nem Istenigéjét. A' hívek látván, hogy papjuk így meggyalázva elűzetik, vallásukban háborítottatnak, annak tanítását megvetik. Ez a' szabadsajtó, hibája, de kárpótlásérte az, hogy illy esztelen tettektől a' többi papokat vissza ijeszti, 's más helységbeli hívek-papjoknak nem hisznek vakon, következésképen nem vetemednek gonoszságokra. Mert a' józan ész és lelkiesség megóvják embert a' vétektől, de a' határtalan hit arra viheti embert, hogy a' legszörnyebb vétket is erénynek nevezi. Példák a' spanyol inquisitiók.

Más példa. Egy professor azt tanítja iskolájában, 's hirdeti könyvében országszerte, hogy a' fejedelmet Isten rendelte, hogy a' mit az kíván, azt úgy kell teljesíteni, mintha maga az Isten kívánta volna; ha jövedelmeknek felét kívánja adóul, azt tüstént megadjátok,

habár jövedelmek' másik felével élségre jutnátok is; hová fordítja azt? tudnotok nem szükséges, de még arra gondolni is vétek. A' sajtó e' bolond professort, 's képtelen tanítását megtámadja. Ez a' sajtó hibája; kárt tett a' professornak, 's a' fejedelemnek is; de használt az egész népnek, mert a' fele-jövedelem adó zsebében maradt.

Még más példa. Egy theologus ezeket tanítja: böjtölni, imádkozni, misére menni, az alázatosság s. a' t., legszebb erények; — a' kereszténynek csak hinni kell azt, mit az anyaszentegyház elébe ad, de okoskodnia egy vagy más tárgy felett nem szabad. A' szabadsajtó ezeket megczáfolja, 's kézzelfoghatólag mutatja meg, hogy ezek nem erények; sőt megmutatja, hogy ezen állítás; vallási tárgy felett okoskodni nem szabad, egyenesen a' természet' törvénye elleni bűn, miszerint tökéletesedniünk kell, — megmutogatja tovább, hogy az erény csak olly cselekedetekből áll, mellyek által embertársunk' tökéletesülésére és boldogulására szabad akaratból segédkezet nyújtunk. Ez némellyekre nézve káros, tehát sajtói vétség, mert sokan hiedelmükben megzavartatnak. De haszon másrésről, mert a' hivek zavarodottságukból világos fogalmak által tiszta válasra fejlődnek.

A' szabadsajtó azt mondja; nem a' vallások, hanem az erények üdvözitenek és boldogítanak: ez által az egész religio alapjában megrázkódtatik, a' külső fény megszűnik vakítani, a' főpapok' tekintélye elenyésczik; — ez nagy kár, de más részről nyereség lesz, mert Jézusnak egyszerű vallása a' maga tisztaságában áll ismét fel.

A' szabadsajtó azt mondja: minden hivatal, melly holtig tart, képtelenség; fiúnak pedig atyja' hivatalát örökségül átvenni, 's azt szükségkép folytatni, akár van hozzá elég esze, akár nincs, még nagyobb keptelenség; a' hol és meddig ez így van, ott ész nem lehet. Illy állítás által a' szabadsajtó kétségkívül sokat árt, mert ha elismerik az emberek ezt igazságnak, elfogadják, 's még két három év múlva mindig új hivatalnokot választanak, milly sok idővesztésbe kerül ez, és milly sok visszaéléssel történik a' választás; de más részről kiszámíthatlan a' haszon, melly a' választásból ered. Minden hivatalnok szentül teljesíti kötelességét, mert különben kimarad más választási alkalommal: csak ez maga mennyi üdvöt áraszt a' hazára. A' legtisztább vallás, a' legszentebb törvények semmit sem érnek, hacsak kiki a' maga kötelességét nem teljesíti.

Bizonyossá tehetem az olvasókat, hogy én a' polgári társaság' árnyéklatai szerint száz meg ezer különféle példában tudnám bebizonyítani, hogy mindenütt, hol a' sajtó árt, mindenütt több hasznót áraszt egyszersmind.

De e' tárgy igen fontos, még mélyebben is beleereszkedhetni. Megpróbálom. Kihatolhatok-e a' mélységből, nem modhatom.

A' szabad sajtó nem is vétethet.

A' fölebbi példákban láthattuk, hogy a' sajtó mindig csak ott emelte szavát, hol már a' visszaélés, a' véték megtörtént. A' mit tehát vétett is, nem az ő vétke, hanem ez általa világosságra hozott bűnnek természetes következése. Mert a' bűnnek büntetése el nem

maradhat. Ha soha vétek nem történik, a' sajtó nem szólhat úgy, hogy belőle rossz következzenek.

A' szabad sajtó tökéletesség' szüleménye. A' tökéletesség' eszméje, hogy az csak szépre, 's jóra, szóval még tökéletesebbségre, nem pedig ellenkezőre törekedhetik; tehát vétket nem követhet-el.

Tegyük hogy a' szabadsajtó valakit megtámad, mert ha támadólag lép föl, csak embert vagy annak véleményét támadja meg. Ha valakit megtámad, vagy igaz mit róla mond és állít, vagy nem igaz. Ha igaz, nem vét, nem sért, csak az igazat mondja ki: ha nem igaz a' mit valakiről állít, nem azt sérti, kit megtámadott, hanem magát teszi csúffá. Hogy az emberek sértve érzik magokat, midőn a' szabadsajtó akár igazán akár nem igazán támadja meg, nem azt mutatja hogy a' sajtó sért, hanem hogy a' megtámadott ember gyarló, ki sem az igaz szót el nem bírja, sem az ellenkezőt megvetni nem tudja. — Csodálatos valóban, hogy a' hatalmasok, kik a' gyöngébbek' szabadságát, és jogait elrabolták, épen azon kifolyását akadályozzák az emberitehetségeknek, melly sajátkép nem is sérthet. Ha embertársomat főbe ütöm, ez valóságos sértés, miért nem akadályozzátok tehát az embert tehetségének ezen nyilatkozásában? miért nem állítotok minden ember mellé egy poroszlót, hogy senkit megne sérthessen, ha annyira szíveteken fekszik az emberiség' boldogsága? De bohók is vagytok egyszersmind azt hivén, hogy az emberek mind azt nektek elhiszik, mit velők elhitetni akartok.

Akármi irat, a' mennyiben vétőnek vehetni, vagy az Istent sértené, vagy valamelly magános embert,

vagy a' polgáritársaságot egészben. Az Isten sokkal fölebb áll, hogy sem akarki is őt tulajdonképen mint Istent sérthetné. Ha midőn szokásból mondjuk is, hogy vét az Isten, az alkotó, a' teremő ellen, csak annyit tesz, hogy az Istentől kiszabott természet törvény ellen szegül' — Magános embert, mint fölebb láttuk, nem sérthet. De ha vétetni is, ugyan azon sajtó által a' vétséget visszatorolhatja, magát igazolhatja. Nem úgy, ha valaki másnak vagyonát valósággal elveszi, mert ez az által, hogy a' sajtó' útján visszakívánja, még nem térül meg. Hogy pedig valaki, másnak becsületét sajtó' útján vagy előszóval elvehetné, egyenesen tagadom. Mert ezt semmi fizikai eszközökkel sem tehetni. Ha valaki azon hiszemben van, hogy egy másik elvette tőle sajtó' útján becsületét, nem más mint előítélet. Ez épen olyan volna, mintha valaki azt mondána ez meg ez sajtó által eszét elvette. Megpróbáltam, gondolkodtam felőle, de kénytelen vagyok megvallani, hogy a' becsületet a' lélektől nem bírtam elválasztani. Azomban még is az emberi gyarlóság iránt némi kedvezéssel viseltetve engedjük meg, hogy egyik ember teszem X, a' másikat y-ot írában csakugyan megsérti; y-nak épen azon joga és tehetsége van, vagy helyette valamely barátjának X-et azon mértékben visszaseríteni, de így a' két sértés elidálja magát, 's a' két sértett megint előbbi sérületlen állapotban van. — Nézzük a' harmadik esetet, véthet-e a' társaság ellen. Én képtelenségnek tartom azt, hogy egyes ember az egész társaság ellen véthet, hogy azt veszélyeztetheti, hogy azt véleményével felforgathassa, ha a' társaság csak ugyan társaság, és nem csorda.

Vagy jó alapokon, azaz józan ész szerinti szerződésen nyugszik a' társaság, vagy nem. Ha a' józanésszel megegyező törvények teszik alapját, úgy lelkét kiírhatja a' legjelesebb író, és még is csak egy követ sem mozdit meg a' társaság' alapjából; mert az írónak is, ki a' társaságot megtámadja, csak olyan józanese van, különb nem lehet mint azoké vala, kik a' társaságot alakították. A' józanész nem egyéb mint maga az igazság; mindenütt ugyan az levén, az író soha sem volna képes hibát találni a' társaság' szerkezetében. Azt hinni pedig, hogy mégis megtámadja és felforgatja, több mint képtelenség. Ha pedig az íróban még a' józanész nem fejlődött volnaki, sokkal ügyetlenebb és ostobább volna, minthogy a' társaságot felforgatással fenyegethetné. Már kérdem sértene-e az illy író a' társaságot? Nem. — Ha ellenben nem igazságra alapult a' társaság, jól teszi az író ha felforgatja, mert a' jó társaságnak igazságon kell nyugodnia; e' szerint tehát nem csak nem sértene az író a' társaságot, sőt nagy jótéteménnyel volna iránta, és így csak köszönetet érdemel.

De mivel a' társaság több testületekből állhat, úgy hogy a' fejedelmé külön van tőle válva, így külön testet formál; az egyházi status a' statusban még külön statust képez; tehát vagy magát a' nagy társaságot támadja meg, vagy az elkülönzött fejedelmet, vagy az egyházi statust. Ha a' fejedelem külön van, az egyházi status is külön, már nem józan észszerű a' társaság, és így akármellyik ágát támadja meg egyenkint, vagy a' hármas statust együtt, nem sért, mert a' nemjózan észszerűt lerontani akarni, hogy helyébe józan észszerű

álljon, nem csak nem sertés, nem bűn, hanem inkább erény.

Engedjük meg hogy a' társaság hibás szerkezetű, 's pedig hibás alkotmánya, hibás igazgatása, 's hibás törvénykezése. A' hol e' hibáknak egyike van, ott a' másik kettőnek is jelen kell lennie. A' társaság egyes emberekből alakult össze. Ezen egyeseknek mind egyike olly természettel bír, hogy tökéletesednie kell, tehát az egész társaságnak is. De ha a' társaságnak tökéletesednie kell, a' hibát is orvosolnia kell, különben nem tökéletesednék. Hibáit tehát megtámadni, 's orvosolni, minden egyes tagjának kötelessége. De mindenik még nem ismeri hol, és miben a' hiba, hanem csak némellyek. A' mellyik előbb megismeri, tartozik a' hibát fölfedezni, 's tehetségéhez képest orvoslásához járulni. Így világos, hogy akármelly hiányait rója meg az író, nem sértheti a' társaságot.

Példák. Ha a' törvényhozásba a' végrehajtó befoly, a' szerkezet rossz; ha a' végrehajtó törvény elébe nem idéztethetik, hanem a' törvényen felül áll, a' szerkezet rossz; ha a' büntetőtörvényszéken az igazgató részt vesz, a' szerkezet rossz; ha a' törvényszéki bírákat a' végrehajtó önkénye szerint nevezi, a' szerkezet rossz; ha a' hatóság nem maga választja elnökét, a' szerkezet rossz. a' t., rossz. Támadja már meg a' sajtó a' sok elszámlált, és még több elnem számlált rosznak akármellyikét, nem véthet a' társaság ellen, mert a' roszat nem tűrni, hanem jóra változtatni kötelessége. Miként véthetne tehát a' társaság ellen az író, meg nem foghatom.

Az író tehát akármit ír, sem egyes ember, sem a' társaság ellen nem véthet. Ha irománya jó, használ a

társaságnak, ha rossz, nem használ ugyan, de nem is árt; 's ha veszedelmes, könnyen megczáfolhatni, ugyan azon szabadsajtó' útján. Az író midőn munkáját írta, szabad akaratával és jogával élt: az olvasó is szabadon él jogával. Az író senkit sem kényszerít arra, hogy munkáját valaki olvassa.

Valaki ezt állítja például egy munkájában: nincs Isten, az ember lelke a' testtel együtt meghal. Kérdem, ártott-e az által akár egyes embernek, akár a' társaságnak; vagy sértette-e az által az Istent? Én tagadom.

Egyes embernek nem ártott, mit ékép bizonyítok be. Minden egyes ember, ki az állítást olvassa, épen úgy bír szabad akarattal, mint a' ki állítja; mert nem jutott még senkinek eszébe ezt tagadni, vagy ha tagadta volna is, hogy minden ember szabad akarattal bír, be nem bizonyította, és soha sem is fogja bebizonyítani. A' szabad akarattal bíró ember semmi állítást el nem fogad csupán azért, hogy valaki állítja, hanem ha arról meg van győződve. Rá kényszeríteni nem képzelhető, mert akkor nem volna szabad akarata, már pedig azt vinni végbe, hogy valakinek szabad akarata ne legyen, abszurditás. Ha minden ember, ki e' földön van, erejét csupán arra egyesítené, hogy egy valakit szabad akaratótól megfosszon, nem volna képes. Kényszeríthetné arra, hogy szóval valja, mire kényszerítik, de akarata lelkében még is más marad. A' természetnek bámulandó nagy hatalma emberre nézve leginkább itt tűnik ki. Ha tehát az összes emberi erő nem képes egy valakinek akaratót igazgatni, megváltoztatni, miként tehetné egyes író? E' szerint, akár állítsa hogy

nincs Isten, akár kogy a' lélek meghal, az, kiolvassa, elnemfogadja, ha ő ellenkezőleg van meggyőződve. — Ha pedig elfogadja, szabadságával élt. Már pedig ha valaki szabadságával él, 's valami rosz következés éri; ezt nem magának hanem másnak tulajdonítani, legnagyobb képtelenség volna. Így azt hiszem, világos, hogy a' könyv egyes embernek nem árt. — Tegyük, hogy egy kedvelt szónok, predikátor, hiveinek szeretetét, bizodalját bírja. Minden beszédét feszült figyelemmel hallgatják. Egyszer azt mondja: keresztény atyámfiai én titeket eddig arra intettelek, hogy az Istent szeressétek, de most halljátok meg, mit mondok: **Ninc s Isten.** Azt hiszik az olvasók, hogy az által ártott nekik? Nem. Ha a' hallgatók gondolkodnak, nem hiszik még legkedvesebb papjoknak is az állítását, 's így nem árt nekik; ha pedig nem gondolkodnak, hanem vakon hisznek, akkor sem árt; mert a' papnak éppen ezen egyetlen állítása elégséges a' híveket gondolkodásra ébresztetni, 's minden bizonnyal ébreszti is; a' gondolkodásra ébresztés pedig kimondhatlan nagy haszon. Az emberi természetet nem ismerjük, ha föltesszük, hogy mihelyt a' pap az említett állítást ajkán kibocsátja, hívei azonnal vakon hiszik el neki. A' legeggyűgyűbb ember képes a' papot úgy megakasztani, hogy se előre, se hátra nem mozdúlhat, 's állítását visszavonathatja vele. Tisztelendő Úr, — kérdezné egyik hallgatói közül — kitől kapta az észet? A' pap vagy nem bírna felelni, vagy azt mondaná: Istentől.

Nem ártott a' társaságnak! Hiszen a' társaságot csak azon egyes emberek alkotják, kiknek a' fölbbi állítás nem árthat, miként megmutattam. Ha nem

árthat egyes embernek, bolondság vagy esztelenség volna mondani: azon egyesekből keletkezett társaságnak ártott.

A' társaság' ereje olly arányban áll az egyes író' erejéhez, miképen a' népesség' száma az egyhöz; tudnüllik az íróhoz. Ha fölteszszük, hogy minden emberben van józanész, pedig ezt föl kelltennünk, az egyes írónak józan esze az egész társaságéhoz képest csak olyan mint 1: y-hoz, azaz a' népszámhoz. Hogy ezen egy az egésznek ártson, árthasson, képtelenség állítani. És ha még is árt, csak azért árt, hogy a' társaság' egyéb tagjai nem veszik hasznát, vagy nem akarják hasznát venni józan eszüknek. És illy esetben tulajdonkép megint nem árt az író, hanem használ, mert a' társaságot arra ébreszti, okot szolgál arra, hogy a' józan ész használja.

Az Istent nem sértette. Hiszen az Isten nem olyan, mint a' gyarló ember, hogy valami szó megsérthesse. Sőt még az ember is, vagy csak mosolylyal, vagy szánakozással fogadja az illy beszédet. Nekem azt mondja valaki: kegyed nincs; vagy nevetem szegényt vagy szánom, de hogy ez által engem sértett, vagy ellenem vétkezett volna, csak esztelen állíthatná. Hiszen az Isten' létének, habár nem látjuk is úgy magát, mint engem valaki lát, sokkal hatalmasabb jelei, tanúi vannak, mint az én csekély anyagi valóm.

Én tehát tagadom, hogy az író fölebbi, vagy más állításával akár egyes embert, akár a' társaságot, vagy pedig az Istent sérthesse, neki árthasson. Miből aztán az következik: nincs ember' agyában gondolat, nincs lelkében meggyőződés, mit közölnie nem volna szabad. De ki is mondhatná neki józan ész szerint: ezt tenned

nem szabad? hiszen e' földön embernél felsőbb lény nincs, ember pedig embernek illyet nem tilthat, mert ő is csak ember.

*Sajtó törvénynek a' józanész szerint
nem lehet helye.*

Ki a' fölebbieket figyelmesen elolvasta, önként következtetheti, hogy sajtó törvény nem lehet; és ha még is létesül azt jelenti, hogy ott nincs tiszta józan ész. Nézzük mi lehetne czélja a' sajtó törvénynek: ez, hogy az író se egyes embert, se társaságot, se Istent ne sértsen, vagy ha sértett, vétkeért lakoljon, más czélját nem képzelhetem.

Főlebb megmutatám, legalább igyekeztem megmutatni, hogy az író, írományaival sem egyes embert, sem társaságot, sem Istent nem sérthet. Mondám: vagy igaz az, mit író egyes emberről állít, vagy nem igaz. Ha igaz, nem sért, nem sérthet; mert mire való volna a' természetben az igazság, ha azt ki nem mondanók? és kinek kell ezt szemében mondani, ha nem az embernek? Hiszen más teremtmény e' földön nem értheti, mi az igazság, csak ember. Ha ez nem képes az igazságot meghallani, iszonyú mélyen sülyedt, és ez kétszeresen morális kötelességivé teszi embernek az igazságot, minél többször hangoztatni, hogy a' ki tőle elszokott, ismét hozzászokjék, 's a' mélységből, hová sülyedt, kiemelkedhessék. Ha pedig nem igaz az, mit az író egyes emberről mond, nem azt sérti, kiről mondatik, hanem azt gyalázza meg a' ki mondotta, mert hazudott. Ugyan is a' vádoltnak szolgálatára áll a' sajtó, magát igazolhatni. Mondám hogy az író íromány-

ával a' társaságot sem sértheti. Mert itt is azt kell érteni, mit egyes embernél; minthogy a' társaság csak épen azon, és nem más emberekből áll, kiket egyenként véve az író állításával sérteni nem vala képes. Tudniillik vagy igaz az, mit író a' társaságról mond, vagy nem igaz. Ha igaz miként sérthetné? hiszen az ember' természete meg nem változhatott, midőn a' társaságba lépett; tehát ha előbb nem sértheté az igaz szó, most sem, ha pedig nem igaz, a' gyalró író't magát bántja; mert ezer meg ezer tagja a' társaságnak czáfолhatja meg, a' magános író' hamis állításait. Allítam tovább, hogy az Istent sem sértheti, mert Isten felül áll minden sérthetésen. De képtelenség is volna, hinni, hogy a' vélemény vagy meggyőződés kimondva Istent sérthesse. Hiszen ha föltesszük, hogy Isten mindentudó, nem csak a' nyilván kimondott szó, hanem már a' gondolat vagy eszme is sértené, mert Isten ezt is tudja, ha áll az, mit vallásunkban Istenről tanítanak. De képtelenség és igaztalanságis volna Isten' részéről embert olyanná teremteni, hogy gondolkodjék; gondolatit közölni természeti ösztönnel bírjon, 's aztán a' kimondott gondolat még is az Istent sértse?

Ezek így levén, kérdem mi czélja lehetne a' sajtó törvénynek? Az nem lehet czélja, hogy a' gondolat' közlését gátolja. Mert az emberiséget tébolyodottnak föl nem tehetjük, hogy gondolat' közlésében, eszmecezelésben magának törvény által gátat vessen. Hiszen e' szerint maga magát megkötné, hogy tovább ne mehessen. De ezt tenni, ha akarná is, lehetetlen volna, mert azon természetét, hogy tökéletesednie kell, le nem vetheti, pedig arról csak egy józan sem kételked-

hetik, hogy gondolkodás és annak eredménye nélkül tökéletesednie nem lehet.

A' sajtó törvény vagy arra szolgálna, hogy a' gondolat' közlését eleve meggátolja, vagy arra, hogy a' már közlött gondolat' vétkes eredményeért az író megbüntesse. Itt semmi közép, vagy valami harmadik nem képzelhető.

Ha az czélja, hogy a' gondolatot, mielőtt belőle cselekvés támadhatna, meggátolja, ugy a' törvény nem más volna, mint törvényesített censura; *circulus vitiosus*, de hiszen épen ez ellen kel ki minden józan, hogy a' censura az ember' természeti szabadságával ellenkezik; hogy az emberbe letett tehetségeket a' magok útján fejlődni nem engedi. Midőn a' censura önkényből felállítatott, 's áll mostanáig, legalább az a' jó van benne, hogy az ember szebb jövővel kecsegtetheti magát, remélheti, hogy ez a' törvénytelenység megszűnik. Ha pedig törvény pótolja ki a' censura' helyét, úgy az ember előbbi kis reményétől is megfosztatik. Minden törvény, melly a' censura' helyét pótolja, tudniillik midőn mondja ezt, meg ezt a' gondolatot nem szabad közölni, hozójának esztelenségét árulja el. Mert hogy röviden szólják, a' gondolatról törvényt hozni, szörnyű képtelenség. 'S pedig képtelenség azért, mivel a' gondolat, 's annak közlése nem sért senkit; képtelenség azért is, mivel az ember ez által a' maga természetével ellenkezőleg akar cselekedni; de harmadszor azért is képtelenség, mivel azt igyekezik korlátozni, mi különben nem art, nem sért, holott semmi más valódi cselekedeteket előlegesen nem tilt, mellyek által kétségtelenül egymást sérthetni. Az ember kezével, 's kezébe vett

elszámálhatlan eszközével száz meg ezer különféle sérelmeket vihet végbe; itt előbb megengedhető volna, ha meghatároztatnék, mit cselekedjék az ember, miféle eszközzel, mit hagyjon el, minő eszközt ne vegyen kezébe? 's ha még is megkísértené valaki ilyenféle törvényt alkotni, a' józan eszű ember nem de kinevetné 's eszelősnek tartaná? Hogy türhetne tehát józan ember olly törvényt, melly gondolatát, 's közlését korlátozná, akadályozná? midőn ez senkit nem sért, miként főlebb megmutatám. — Azt hozhatná föl ez ellen valaki, hogy más népeknél is sajtó törvények léteznek. De mi közöm nekem más népek' törvényéhez, midőn a' józan eszből indulok ki? Én akkor úgy veszem, mintha a' nagy világban semmi sem volna kivülem; a' józanész minden a' mi van, csak ez tanácsol. Más népek' sajtó törvényeinek is el kell egykor mulniok, mert a' tökéletesültség minden illy törvényt megsemmisít, minek tehát ollyat alkotni, minek előbb utóbb enyésznie kell?

Ha pedig az czélja a' sajtó törvénynek, hogy csak a' már közlött gondolat' vétkes eredményeért az író't lakoltassa, hogy mások hasonló cselekedetektől visszajesztessenek: a' törvény megint semmi törvény, mert mit büntessen, midőn gondolat közléssel sem egyes embert, sem társaságot, sem Istent nem sérthetni, miként elég világosan — legalább úgy hiszem — megmutatám.

A' censurában és sajtótörvényekben, a' hol léteznek, ilyenféle instructiók, zsinórmértékek fordulnak elő: semmi olly könyvet meg nem kell engedni, melly vagy az erkölcsöt, vagy a' kormányt, vagy a' király'

személyét, vagy valamelly hatóságot vagy intézeti testületet, vagy a' nagyokat, vagy az előljárókat sértené.

Ha van az emberek' intézkedésében valami esztelenség (pedig mennyi van) úgy az illy hangzatú törvények a' legelsők közé számlálандók. Hiszen tudjátok-e mit tesznek ama szavak? Megmondom: ez privilegium mind azok' számára, kik említettek, hogy minden kigondolható roszat elkövethessenek. Ez kettős képtelenség; először azért, mivel ember másnak olly szabadságot, hogy azt sérteni ne legyen szabad, nem adhat, másodszor képtelenség azért, hogy törvénynek nevezik. Hiszen az én fogalmam szerint törvénynek csak azt kellene nevezni, mit ha nem épen az egész népség is, de minden esetre a' legnagyobb szám jónak tarthatna. De kérdem, jónak tarthatja-e azt a' többség: az előljárót, vagy a' nagyokat vagy a' kormányt nem szabad sérteni? Ha ezt ollyképen lehetne a' néppel közölni, hogy az illető előljárók, nagyok, kormány észre ne vennék, még nem sok kifogásom volna ellene; de midőn az előljárók, a' nagyok, 's a' kormány tudja, hogy őket nem szabad illetni, vagy sérteni: nem természetes-e, hogy magukat büntethetlenségnek értvén elfajuljanak, a' legnagyobb gonoszságokra vetemedjenek? Ez keserű gúny volna az emberi észre nézve. A' polgári társaságban némellyeknek azon mentességet adni, hogy őket bántani ne legyen szabad, abszurditás. Azoknak, kik illy törvényt hozni képesek, a' polgári társaságról fogalmuk sincs. Én ellenkezőt tartok: a' polgári társaságban, a' nagyokat, előljárókat, kormányt kétszeresen, sőt háromszorosan kell büntetni; szóval méltósági fokozatuk' arányában nőljön bántatásuk vagy bün-

tetésük. A' józan polgári társaságban nem lehet kivétel emberre nézve; a' törvények előtt egyenlőnek kell lenni minden polgárnak; különben a' polgári társaság név gyalázatosan bitoroltatnék. Illy törvényt, ha csak ngyan törvénynek lehetne nevezni, csak magok a' kiváltságosak volnának képesek hozni tulajdon érdekekben de nem maga a' nemzet vagy egész társaság.

Tudom, mit szoktak az illyen állításokra ellenvetésül mondani: ha az előljárókat is megbüntethetni, úgy elvesztik tekintélyüket, minek következtében megszűnik az engedelmesség irántuk, 's minden zavarba jó. Mutassatok példát, hogy az előljárónak megbüntethetése a' társaságot zavarba hozta. Megszűnik az engedelmesség a' büntetés által tekintélyét veszített előljáró iránt. Ez igaz, de hol van a' nagy természetben olly ostoba ember, ki állítani képes legyen, hogy az előljáró megbüntetését érdemlett tette után is előljáró maradjon? Hát lehet-e képtelenebb fogalmunk az emberi észről, a' polgári társaságról, mint az, hogy olly előljárót, ki bünt követettel, ki azért érdemlett büntetését elvette, tekintélyét az által elvesztette, következőleg hivatalára alkalmatlanná tevé magát, még tovább-is előljárónak megtartsunk? — Ki kell az ollyát hivatalából örökre csapni, még pedig legkisebb reménysugár nélkül ebben az életben valamiféle hivatalra juthatni. — Hol az előljáró büntette után is megmaradhat hivatalában: ott a' törvények roszak, a' polgári társaság is rosz, az egyes polgárok is roszakká lesznek, ott minden rosz. Tisztelettel kell az előljáró iránt viseltetni, de csak addig, míg megérdemli;

mihelyt magaviselete által érdemetlenné lön, tiszteletet iránta parancsolni nem lehet.

A' nagyok. Mik ők a' polgári társaságban? Mi teszi őket nagyokká? czimük? gazdagságuk? tudományk, erényük? A' józan észszerű társaságban a' polgári czímen kívül más nem lehet, hogy egyik vagy másik gazdagabb, azért nagyobb-e a' többinél? ha valaki több tudománnyal bir, abbúl következik-e, hogy több joga is van? Az erényes? Az igaz erény magában találja jutalmát, 's nem kívánhatja polgártársai' rovására mentességet, különben nem volna erény.

A' kormányt sértő irományokat nem kell megengedni. Mit jelent ez? Igen sokat és semmit. Hol kezdődik a' kormány, mellyet sérteni nem volna szabad? Lent a' városi poroszlónál; mert tapasztalás szerint azt már sérteni nem szabad, mert város' embere. A' városnak minden tisztviselője már a' kormányhoz tartozik, ezeknek tehát gazságát érinteni tilos. A' censor, a' professor, a' tárnokszék, a' helytartótanács, a' kancellaria, szóval mind az, kit a' király nevez ki valamelly hivatalra, a' kormányhoz tartozik. Milly tagas e' mező, 's milly sok igaztalanság történik e' mezőn, 's mind azt tilos megróni! — Ennek vége hoszsza nincs. Itt nem tudom mit szóljak.

Az erkölcsöt és moralitást sértő könyvek ne engedtesenek kinyomatni. Hol kezdődik az erkölcsi-ségnek alsó határa, midőn egyik erkölcsnek tartja, mit a' másik bűnnek ismer. A' censor fogja kijelelni: itt az erkölcsnek széle, ezentúl lépni az írónak nem szabad? Milly szörnyű chaos, midőn csak én magam

a' mostan úgynevezett erkölcsöket mind kiforgatnám erkölcsi köpönyegükből, míg mások talán az én erényemnek egy seregét csupán önhaszonra reducálnák. Mindezekben a' censornak önkénye határoz. A' sajtótörvény' alkotói nem birái az erkölcsnek, hogy ki tudnák jelölni: ez erkölcs, ez pedig bűn? Bár mint igyekezzem arról meggyőződni, hogy a' sajtó törvény, még is némelly esetben üdvös, nem bírok. A' hol van is sajtótörvény, foganata nincs, hanem a' gyakorlati észbiztostapintattal megy keresztül a' legbonyolódottabb kérdéseken; példa erre Anglia, hol sajtótörvények vannak, természetesen semmit sem, vagy igen keveset érnek, mellyekre nem is ügyelve sokkal szabadabban írnak, mint a' törvényekhez ragaszkodva írniok lehetne. És ez is bizonyítja, hogy sajtótörvényt hozni esztelenség. Kérdem, ki hozta az Angoltörvényeket? Vagy a' nemírók, vagy a' könyvirók, vagy mind a' ketten együtt. Azt képtelenség nélkül föl nem tehetni, hogy nemírók e' tekintetben több észszel birjanak mint az írók. Így történt Angliában; a' nemírók hozták a' törvényt, melly csak papíron van; az írók pedig gyakorlatban más törvényt alapítottak, melly nem papíron hever hanem az életben hat, és munkál. Hogy az írók magok hozzanak magoknak akár szigorú akár kedvező törvényeket, megint föl nem lehet tenni. Szigorút nem hoznak, mert akkor nem volna eszük; kedvezőt pedig azért nem hoznak, nem hozhatnak, mert a' kedvezést mindenre kiterjesztenék; úgy de akkor szabadon írhatnak, és így a' kedvező törvény nem törvény volna többé, hanem természeti szabadság. Hogy végre mind a' két

fél író és nemíró (mint a' képviseleti de tökéletes rendszerű társaságban különben is történik) együtt hozzon mindenkép megfelelő sajtótörvényt, szinte képtelenség. Ha az egész társaság' minden tagjára nézve kivétel nélkül kielégítő, már akkor nem sajtótörvény, hanem teljes sajtószabadság, mert képtelenség volna hinni, hogy embert más elégítse ki, mint tökéletes szabadsága. Ha pedig nem elégít ki minden polgárt, hanem valamelly osztálynak például a' hatalmasabbaknak kedvez, a' többiek békételenek, 's így a' törvény nem jó, tehát nem is kell illyet hozni. Tegyük azonban hogy a' hatalmasoknak nem kedvezne, hanem a' másik félnek, most meg a' hatalmasok volnának elégedetlenek, kik mindent elkövetnének, hogy a' nekik nem kedvező törvény minél előbb megsemmisítessék. Szóval a' józan ész szerint sajtó törvény a' szabadságot kinem elégítheti, hanem csak a' tökéletes szabad sajtó.

Lehetne még legvégre, hogy részrehajlás nélkül a' kormány, vagy épen maga a' fejedelem szabjon sajtótörvényt.

Ez vagy egészen jó törvény volna, vagy közép-szerű, vagy egészen rossz; más nem gondolható. Ki fogja elhatározni, hogy egészen jó? Más nem, csak az egész népből fejlődött közértelem; de hogy ez történhessék, előbb az egész társaság' elébe kell terjeszteni, hogy mindenki hozzá szólhasson, megítélhesse, 's aztán elfogadhassa. Mert azt csak senki sem fogja józanul állíthatni, hogy a' fejedelem maga jobban átlassa, mi szükséges, mi üdvös az egész társaságnak, mint a' társaságnak közértelme. A' fejedelem maga, ha bár valami csudalatosképen olly jó

volna is a' törvény, hogy egy betűt sem kellene változtatni, a' népre önkényleg rá nem tolhatja, mert az zsarnokság volna, ugyan is mindjárt zsarnokság, mi-helyt a' nép nem maga szabadon hozza. Tehát a' fejedelem erővel nem tolhatja a' nemzetre; hanem előbb a' nemzet határoz jó-e? kielégít-e mindenkit? ha igen, már nem a' fejedelem hozta, csak indítványozta; ezt teheti minden polgár, úgy a' fejedelem is. Ha elfogadja a' társaság, úgy mint egészen kielégítőt, már nem törvény, hanem tökéletes szabadsajtó, mert mint fölebb mon-dám, más semmi kinem elégithet, csak ez. — Ha a' törvény középszerű volna; szabadságában lenne a' tár-saságnak ezt is elfogadni, habár csak rövid időre is, míg majd jobb létesülne. De a' józan ész szerint, minek fogadjon-el a' társaság olyt, mellyről már akkor megvan győződve, midőn elkellene fogadnia, hogy csak középszerű, tehát kinem elégítő, hanem he-lyébe más törvényt kell hozni majd? Hiszen ha a' tár-saságnak egyesült esze csak középszerűnek tartja, ugyan azon ész jót is képes alkotni. Mert ha erre nem vol-na képes, nem birná meghatározni, mi a' középszerű. Ki azt kimeri mondani, hogy ez vagy az középszerű, annak szükségkép ismerni kell a' középszerűnek két szélit is, tudnüllik a' jót-roszat. Világos tehát e' te-kintetből is, hogy sajtótörvénynek helye nem lehet. — Ha a' törvény egészen rossz volna, csak bolond ember állíthatná, hogy azt a' társaság elfogadja; 's ha még is elfogadná, a' társaság volna megtévelyodva, már pe-dig illy társaságot, tudnüllik polgári nagytársaságot képzelni sem lehet. Tehát sajtótörvénynek józan eszű polgárokból álló polgári társaságban helye nem lehet.

És ha még is lehetőnek tartjuk, csak ebből állhat: A' sajtó tökéletesen szabad, ezen kívül más törvény rája nézve nem létezhet? De ha ezt szükségesnek tartanók kimondani, ezeket is el kellene fogadni: „Az ember' szeme tökéletesen szabad, az ember' keze tökéletesen szabad, az embernek megéhezni, megszomjazni, valami után vágyakodni s. a' t. tökéletesen szabad. Már pedig nem jutott még embernek eszébe ezeket törvényczikkelybe foglalni 's talán nem is vetemedik ilyenre soha.

V é g s z ó.

Ime bevan végezve 15 nap alatt a' munka. Elmondottam a' sajtóra nézve meggyőződésemet tartózkodás nélkül. De még egy van lelkemen. Magyarok! ha nem divat mozgatja lelketeket, egy ország gyűlésen csak egy két törvényt hozzatok, 's e' jelen gyűlésen legyen első: „Magyar hazánkban magyar nyelvű minden polgárra nézve a' sajtó örökre tökéletesen szabad.“ Másik törvény: „Magyar hazában minden ember egyenlő jogú és egyenlően szabad.“ Midőn ezt kimondottátok, elégethetitek a' Corpus jurist, elégethetitek minden egyéb törvényt, 's ezzel haza mehettek. Így cselekedve, naggyá lehet e' haza, 's dicsőré a' nemzet, mivé sok divatból származott törvényekkel soha sem lesz. Ha ezt megtettétek, a' sajtó majd megmondja, micsoda törvényt hozzatok a' jövő gyűlésen, 's több lesz-e egy kettőnél szükséges? Így nem emelkedik hazánk hirtelen valami divatvirágzásra igaz, de ne is kívánjatok virágzást, mielőtt még a' fának magva el sincs ültetve,

Ne majmozzátok a' külföldet, hanem fejlődjék e' nemzet magából; ha később is, de így cselekedve naggya leszen e' haza, millyent még nem ismerünk. Alapot kell előbb vetni. Pedig más tartós alap a' szabadságon kívül nem létezhet. Ha arra építetek, az épület fenállhat a' világ' végeig, vagy legalább addig, míg emberek lesznek, mert embernek szabadnak kell maradnia, míg emberi természetével bír. Ha e' nemzet-épület előbb ledől, mint a' meddig fenállhatását remélni jogosítva valánk, oka az lesz, hogy alapja a' szabadság megsemmisült; más oka, hogy idő előtt divati csecsebecsék után kapkodott, millyenek mindazon számtalan javaslat, indítvány, mellyek lapjainkat töltik. — Ne hogy valaki tévedésnek higye, midőn csak magyar ajkúakra állítom a' szabadsajtót, megelőzőleg mondom, az nem tévedés, készakarva tevém. Nálunk ket-tős czél van még most, idővel a' nyelv megszűnik czél lenni, 's csupán eszköz marad. Az idegen ajkuak iránt az nem jogtalanság; ők nem vesztenek abból, a' mivel most bírnak. Ha a' nemzet nem rendelkezhetnék úgy, miként czélszerűnek látja, nem volna szabad, már pedig nincs czélszerűbb rá nézve mint az, hogy csak magyar ajkú társaság legyen; a' többi ha szabadságot és jogot nyerni akar, megtanulja a' társaság' nyelvét. — Ha mindaz, miket elmondottam, hamistanítás, a' szabadsajtó megczáfolandja.

Élj boldogul kedves magyar olvasó! remélem, még találkozunk, ha csak piperétlen írásmódom miatt meg nem vetsz; mit igen sajnálnék; pedig a' mai divatvilágban, hol csak a' cifraság tetszik, könnyen megtörténhetik.

OSZK

OSZK

OSZK

